

קונטרס

הבינוני

פרשת
האזינו-שובה
תשפ"א

יום כיפור

שנה ג' חוברת ב'

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטי"א
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטי"א

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור ע'

עשיית התשובה על חוסר האמונה והבטחון שורש כל החטאים

כי ביום הזה יכפר עליכם \ עד שיעיד עליו יודע תעלומות \ משל לחוח בין השושנים \ עקירת שורש פורה ראש ולענה \ הקנאה והתאוה והכבוד \ יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו \ עקירת שורש הקנאה \ קטטה שווה בערכה למחלה קשה \ השקעה נכונה \ אל תביאנו לידי נסיון \ עקירת שורש הכבוד \ החדרת הידיעה שאין הכבוד בחוץ \ עקירת שורש התאוה \ והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך \ דרכה של תורה בעשיית התשובה \ קריאת שמע שחרית וערבית \ גדול תלמוד שמביא לידי מעשה \ אם פגע כך מגוול זה משכהו לבית המדרש \ תרי"ג מצוות התלוין בה \ מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית \ היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שניים \ כה תאמר לבית יעקב \ תשובה מאהבת הטוב והמועיל והערב \

עבודת הותרנות בעשרת ימי תשובה

אם עוונות תשמור י-ה ה' מי יעמוד \ יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם \ למי נושא עוון למי שעובר על פשע \ כי חיים אתה מבקש לך \ הוויתור מכריע את כף הזכויות \ כגודל הוויתור כך גודל השכר \ המוות נשאר אחוז ודבוק בענפי האילן \ במידה שאדם מודד מודדין לו \ המלוה לאחרים מלווים לו שנה טובה \ הוויתור עדיף על העסקא \ ה' בחכמה יסד ארץ \ גילוי החלק האלוקי שבנשמה \

דרכו של השי"ת לקרבנו אליו בתשובה

תעיתי כשה אובד בקש עבדך \ קראוהו בהיותו קרוב \ עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר \ הקב"ה מקרב כל אחד באשר הוא \ וישמעו את קול ה' אלוקים \ גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם \ בורא רפואות בדרכי הטבע \ והסירותי לב האבן משרם \ ממציא רפואות לחוזרים בתשובה \ הקב"ה מביא את תשובת האדם לידי גמר \ מפתח התוצאות לא נמסר לאדם \ התשובה תסבב הכחשת העדות \ לב נשבר ונדכא אלוקים לא תבזה \

יסורים ערבים ונעימים למרק את החטאים

חרטה על העבר לשם מה? \ האם ביטל הבעש"ט את הצורך בסיגופים? \ מדוע לא יתגנו החטאים במים פושרים? \ העמלות בעולם הזה כאין וכאפס לעומת התמורה \ לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה \ אין דבר שלם יותר מלב שבור \ הרבי מלעכוויטש לבו השבור של הגזלן \ חטאת עד עכשיו, תמשיך לחטוא \ הכפרה ע"י הייסורים הקטנים צריכה כוונה \ יתן למכהו לחי ישבע בחרפה \ חמש דקות של לימוד ביגיעה מכפרת כייסורים \ ייסורים ערבים ונעימים \

אחדות ישראל – מהעבודות החשובות שביום הכיפורים

אור זרוע לצדיק בפתחו של יום הכיפורים \ רבי עקיבא השלים את מדרגתו ביום הכיפורים \ הבחירה בין אב למלך נמצאת בריצוי החברים \ האב מנקה את בניו בכבודו ובעצמו \ פירוד הענפים מעכב את הכפרה \ הנעלבים הולכים להתפייס עם העולבים \ מחאתו של השל"ה כנגד המנהג הפסול לפני כל נדרי \ רבי עקיבא ויום הכיפורים - שניהם בלתי מובנים \ העינוי שבריצוי \ הצורה הגשמית מעידה על הצורה הרוחנית \

תחיית ההרגשים על-ידי עבודת יוה"ב

לא כעולם הזה העולם הבא \ קבלת החיות מזיו השכינה \ מעין עולם הבא \ יום הכיפורים כדרך בעבודת ה' \ שייך להתקיים בלי אכילה ושתייה \ הקב"ה חפץ בתחתונים \ יום אחד בשנה לכפרת העוונות \ יוה"כ מכוון כנגד עצם הלז \ חלק אחד מחיה את הכל \ הרגש אחד מחיה את כל ההרגשים \ נסתם הפתוח ונפתח הסתום \ מקור הגישה החסידית ביוה"כ \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי אברהם בהרה"ק רבי דוב בער זיע"א – המכונה רבי אברהם המלאך

נשמה גבוהה יותר ממלאך ושרף \ לרצונכם תזכחוהו \ מחל את הירושה כדי לעשות רצון אביו שבשמים \ בהגיגי תבער אש \ קדושת המצות שנאפו על ידו הצדיקים מפחדים מהדר קדושתו \ תמיהתו של המלאך \ בלימוד חברותא עם בעל ה'תניא' \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור ע'

עשיית התשובה על חוסר האמונה והבטחון שורש כל

החטאים

הקדוש לטהר אתכם מכל חטאותיכם.

עד שיעיד עליו יודע תעלומות

הלא כלל מסר לנו הרמב"ם ז"ל (הלכות תשובה פ"ב ה"ב) שבעל תשובה אמיתי הוא מי שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב עוד לזה החטא כלל, והשאלה מתעוררת מיד: היאך יוכל האדם לומר שלא ישוב יותר לזה החטא כלל? הלא העולם מלא נסיונות וגם מי שחוזר בתשובה באמת ובתמים כאשר כל חפצו ולבו לעבוד את בוראו, אינו יכול לדעת מה יילד יום!

אכן לפי המבואר שהשינוי צריך להיעשות בשורש כי אז אפשר להעלים את סיבת החטא, נמצא שכאשר יעשה האדם חשבון בנפשו לראות אלו מחשבות עקומות גרמו לו לחטוא, ויחליף אותן מחשבות במחשבות נכונות על-פי התורה, יוכל להיות בטוח שבסייעתא דשמיא לא ישוב לחטוא, שהרי לא תהיה לו יותר הסיבה שגרמה לו לחטוא עד כה.

משל לחוה בין השושנים

הרב החיד"א ממשיל זאת לשדה אשר ברכו ה' מלא עצים ושושנים נחמדים למראה, וביום מן הימים מצאו בו עשב מר משונה במראהו המפיץ את ריח סרחונו בגן,

כי ביום הזה יכפר עליכם

מאחר שאנו נמצאים בעשרת ימי תשובה, הזמן גרמא שנחזור בתשובה על חוסר האמונה ובטחון כפי שאנו חוזרים בתשובה על שאר מצוות עשה ולא תעשה. והרי אין לך אדם שאינו צריך לחזור בתשובה על זה, שהרי מדרגות רבות ישנן במצוות האמונה ובטחון ומי האיש אשר ימלאנו לבו לומר שכבר הגיע אל ראש הסולם.

והנה הרב החיד"א בספרו "דברים אחדים" (דרוש כג) כתב, שהגם שיחזור האדם בתשובה על חטאיו בחרטה על העבר וקבלה על העתיד, כל שלא יחזור אל השורש שגרם לו לעשות אלו החטאים לעקר מלבו, סופו לחזור אל חטאיו ככלב שב על קיאו, כי אותו שורש שגרם לו לחטוא בראשונה, יגרום לו לחטוא גם עכשיו.

בזה הוא מפרש את לשון הפסוק (אחרי טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו". אמנם ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאותיכם, אבל לשם כך "לפני ה' תטהרו", אתם מוכרחים קודם לכן לבדוק את השרשים שגרמו לכם לחטוא ולעקרם כליל, כי רק כך תוכלו להיות בטוחים שלא תחזרו אל חטאותיכם וממילא יועיל לכם היום

עוד האדם חוזר בתשובה על הדברים הפרטיים שהוא לקוי בהם בלבד, תהיה תשובתו כרוכה בקושי האמור, כי מאחר שהשורשים לא נעקרו ממקומם, יצוצו הגורמים שוב להכשילו.

וזה מבואר על-פי מה שכבר הארכנו בו רבות, שהיסוד והשורש של כל תרי"ג המצוות הוא להאמין שהקב"ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ושהוא מקור הטוב וגומל חסדים טובים וקונה הכל. וכשאמונה זו חקוקה בלב האיש ועומדת תמיד לנגד עיניו, מסתלקים ממנו הנסיונות לחטוא ולעשות עָוֹל.

ואכן מטעם זה מוטל על האדם למצוא את הקו המוליך מהעבירה שהוא נכשל בה לחוסר אמונה ובטחון. אין די בידיעה הכללית שכל המצוות הן למען החדיר בלבנו מצות אנכי ה' אלוֹקִיךָ, כי כל עוד לא יחשב האדם כל מצות עשה וכל מצות לאַ תעשה איך היא שייכת למידת הבטחון ומדוע הוא נכשל בהמה, לא יוכל למצוא את השורש שעליו גדלים העשבים השוטים וממילא לא תהיה תשובתו שלימה.

הקנאה והתאוה והכבוד

ובכן, כדי לפתוח פתח במציאת הקו המוליך בין מגרעות האדם לחוסר האמונה והבטחון, יש לעמוד על מאמר התנא (אבות פ"ד מכ"א) "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". שלושה אלו מוציאים את האדם מעולמו של הקב"ה, מעולם החיות, מהעולם הזה כמו גם מהעולם הבא.

הנה גילה לנו התנא בזה שחלק גדול מן המכשולות שנכשלים בהם בני אדם,

שכדי להשיב הגן הזה על מתכונתו, לא יספיק לחתוך העשבים הרעים אשר השתרגו עלו על השושנים הנחמדים, כי אין בזה תיקון, שהרי למחר יוסיפו העשבים רעים ליגדל ומה יועיל בתקנתו. אך התיקון הוא לשרש אחריהם, לתור בעפר הארץ כל מין שרשם ולעוקרם, ותאבד כל זכר למו מן הגזע ומן השרשים, ולהתבונן מעובדי אדמה סיבת צמיחת עשבים רעים, אי מצד לחות או יבשות חמה או צינה או מאיזה עשבים טובים אשר מזגם וטבעם לדחות מותרם ולגדל סביבם עשבים רעים, ועל הכל ישגיח ויתבונן בעל הפרדס למחות זכר העשבים הרעים, אינהו ואביזרייהו ולא ישאר להם שום שורש ואחיזה בצד מה בארץ, ובעשותו כל זה, ישוב וראה ארץ חמדה, גן עדנו ונטע שעשועיו, ישוב לאיתנו ועמד על כנו.

כזאת וכזאת טובה מוטלת על האדם להתבונן בחטאיו ולפקוד על צבאיו סיבת הויית כל חטא מאין תבוא, וישרש ויעקור כל סיבה במשמע, ובהבטל הסיבה תבטל המסובב, ואם לא עשה כן לא עשה כלום, כי שורש המידה הרעה אשר בו עוד יוסיף להגדיל חטאות אלו הן אשמות. ולכן צריך להיות פקח וזריז, להבין שורש דבר נמצא בו אשר הוא סיבה לחטוא, ולא זו משם עד שיעקור לאותה מידה בחבל, שאם לאו לא תועיל החרטה כל עיקר, כי רשעים מלאים חרטות, והן בעון, החרטה והחטא באים כאחד.

עקירת שורש פורה ראש ולענה

והנה הדברים ברורים שמטעם זה נחוץ כל-כך לעסוק ביתר שאת בעשיית תשובה על חוסר האמונה והבטחון, כי כל

באמצעותו הוא יכול לעקור מנפשו אותם שלושה שרשים רעים. ומהו אותו שכל? אותו שכל הוא מה שנקרא על-ידי דוד המלך ע"ה "ראשית חכמה יראת השם", והוא השרשת ידיעת "אנכי ה' אלוקיך". ואכן כאשר האדם ישליט את מוחו על לבו, דהיינו את אור ההבנה שהקב"ה מאיר בנפשו על משיכת נפשו הבהמית, יוכל גם יוכל לעקור אותם שרשים רעים עד שלא יוודע כי באו אל קרבו.

עקירת שורש הקנאה

נתחיל בענין הקנאה. על האדם להשריש בלבו את מה שאמרו חז"ל שאין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו, וכה יאמר לעצמו: לא שייך בעולם שמישהו יקח ממני משהו ששייך לי, לא שייך בעולם שיחסר לי משהו שאני צריך לו, הקב"ה מספק לי את כל צרכיי כמו שכתוב "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו", ואם אצטרך למשהו, זה יגיע אלי... אין לי להסתכל במה שיש אצל אחרים, כי כל מה שנמצא אצל אחרים אינו שייך לי כלל... הקב"ה נותן להם מה שהם צריכים ונותן לי את מה שאני צריך...

כשירבה האדם לשונן יסודות אלו ולהתבונן בהם, תיעקר הקנאה מנפשו, ואז הרי יחסוך כל-כך הרבה עגמת נפש. צאו וראו כמה פעמים האדם מרכל ומדבר לשון הרע על אחרים ובא לידי מצה ומריבה, והכל מפני שהוא מקנא בהם והוא עצמו אינו מכיר בזה.

בטוח היה שיקבל משרה פלונית והנה נתנוהו לחבירו; לטש עיניו על דירה פלונית לשכרה והנה בא חבירו והקדימו. כעת הוא בטוח שהיה בבחינת "עני המהפך בחררה"

יושבים על אחד מאלה, או על קנאה או על תאוה או על כבוד. הוי אומר: כשהאדם נכשל במשהו, אין זה מפני שיצרו תקפו בין רגע לקום ולעשות מעשה, אלא בוודאי כבר היה בו מזה עידן ועידנים שורש פורה ראש ולענה אשר טבעו למשוך את האדם לדבר עבירה, וכיון שהלך זה אחר שרשו, נמשך יותר ויותר אחר טבעו, עד שהגיע לידי עשיית עבירה ויצא מן העולם.

יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו

ומזה למדנו שאם האדם חפץ להינצל מן החטאים, עליו לעקור שלוש השרשים הללו, הקנאה והתאוה והכבוד, מלבו. וכבר כתב כן הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז ה"ג): אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העוונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו, קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר (ישעיהו נה, ז) יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו.

יטען האדם: הלא בשר ודם אנכי ואיך אוכל לעקור שרשים אלו מלבי? צאו נא וראו שאפילו התינוקות שטרם יצאו לעולם הגדול וטרם התחזק יצרם, כבר סובלים מקנאה מול אחיהם וחבריהם, כמו גם מתאוה למיני מתיקה ומכבוד כאשר זקוקים נואשות שימחאו להם כף על כף עבור מעשיהם.

והתשובה היא, שכאשר האדם גדל ונעשה בר דעת, הוא מקבל אז שכל אשר

עומדים זה לצד זה, ראובן ושמעון, ושניהם נמנעים מלספר לשון הרע. אך בעוד לראובן יש תשוקה עזה לספר לשון הרע ומתאפק בכל כוחו, לשמעון אין שום רצון בכך ואינו צריך להתאפק כלל. ובכן יאמר מי שיאמר ששכרו של ראובן גדול יותר, שהרי הוא מצטער הרבה בהתאפקו שלא לספר לשון הרע, בעוד שמעון אינו צריך אפילו להתאמץ לזה, והרי חז"ל הודיע לנו כי לפום צערא אגרא.

אולם האמת היא **שרצון הקב"ה שהאדם יחיה חיים נעימים באופן שלא תהיינה לו כלל סיבות הדוחקות בו לעבור עבירות, ואם אמנם לפום צערא אגרא, הרי צריך האדם להשקיע צער זה בעקירת השרשים הרעים מן הנפש ולא בהתאפקות בשלב הסופי.**

כשחוזרים בתשובה על השרשים, לא זו בלבד שהחטאים מתכפרים, אלא אף הנסיונות נעלמים כלא היו. וכן אפשר לראות בחוש אצל בני אדם הרבה שעשו כן ועלה בידם לסלק את נסיונותיהם, ומאז אינם צריכים יותר לעמוד ולכבות את האש בכל עת כפי שהיו צריכים לעשות בתחילה.

זהו מה שכתב הרב החיד"א: כשאתם באים לחזור בתשובה, אל תשקיעו את מאמצכם בהתגברות על היצר, אלא תשקיעו אותם בשינוי תפיסת המחשבה, כי אז ממילא תיעקר הקנאה מלבכם ולא תבואו יותר לידי כל אותן עבירות שמקורן בקנאה, ואזי לא תצאו מן העולם ויתמשך עליכם שפע רב מחיי החיים.

וממילא נקרא חבירו רשע ומותר לשונאו. כך הוא מערים על כתפיו חבילות חבילות של צרות והוא עצמו אינו מוכן להודות שהוא סובל מקנאה אשר שרשה נעוץ בחוסר אמונה ובטחון.

קטטה שווה בערכה למחלה קשה

הנה בתפילת "אבינו מלכנו" שאנו מתפללים בתפילות הימים הנוראים, אנו אומרים: זכור רחמין וכבוש כעסך וכלה דבר וחרב ורעב וכו'. וכל מחלה וכל תקלה וכל קטטה וכל מיני פורענויות וכל גזירה רעה ושנאת חנם וכו'. ולכאורה יפלא: מה לקטטה ולמחלה? מה לשנאת חנם ולגזירה רעה כמו דבר וחרב ורעב?

אכן מנוסח זה אנו רואים שדא ודא אחת היא, **קטטה שווה בערכה למחלה קשה ומייסרת, ושנאת חנם שווה בערכה לגזירות רעות וקשות.** והרי הם כמו סיבה ותוצאה, כי **על-ידי קטטה באה המגיפה ר"ל, ולכן אנו מבקשים מהקב"ה שישיר מאתנו הן את הסיבה והן את התוצאה.**

הא לנו שכאשר מתבוננים בשרשי הדרך ומשתדלים לתקנו, גורמים בכך לסילוק התוצאה. וכפי שהוא בענין הפורעניות, כך הוא בענין החטאים. **כאשר האדם מתבונן בשרש החטא ומשתדל לתקנו, ממילא מסתלקת התוצאה והוא מפסיק לחטוא.** הלא קל ונעים יותר להתהלך בלי קנאה כלל, מאשר להתהלך עם קנאה ולהלחם בצפורניים שלא להוציא כלום מן הפה.

השקעה נכונה

הנה אנו רואים למשל שני אנשים

אל תביאנו לידי נסיון

הנה אנו מתפללים בבוקר בבוקר "אל

ימאס בתכלית המיאוס את הכבוד השטחי.

החדרת הידיעה שאין הכבוד בחוץ

זאת ועוד, הלא הסיבה היותר שורשית בגינה האדם רודף אחר הכבוד, הוא מפני שאינו מכיר בחשיבותו, כי אז זקוק הוא לשאוב את חשיבותו מזה שיש לו הון רב או סוס ורכב (מכונית נאה) או מזה שיש לו את מספר הטלפון של 'שייגעץ' פלוני וכו'. אבל אם יכיר האדם בערך חשיבותו אשר באמת הוא צורך בסיסי לנפשו, לא יזדקק לשום כבוד חיצוני.

ומעתה כל שיוסיף האדם להתבונן בקרבה המיוחדת שיש לו להשי"ת אשר מרעיף עליו חסדים טובים בכל עת ובכל רגע, כך יוסיף להכיר בערך חשיבותו ולא יזדקק לשום כבוד חיצוני, ואף לא יסתבך בנפשו כשיכבדו אותו במיני כיבודים כגון להתפלל בפני העמוד (אשר אז דרכם של בני אדם לעשות את עצמם כמשתמטים ולבם בל עמם) מפני שהכבוד יהיה ממנו והלאה מאחר שבתפיסת מוחו אין הכבוד נובע מן הדברים החיצוניים.

מתוך הרגשתו של אדם זה היכן הוא שורש החיים, לא יזדקק לחפש את צרכיו מבחוץ, מפני שיבין ויכיר שאת כל הצטרכויותיו יוכל לקבל ממקור חייו ובכללן הכבוד והסיפוק שהם צורך בסיסי לנפש כאמור. ולכן לא יצטרך לברוח מן הכבוד, אשר הוא דבר שאינו באפשרי אלמלא ישנה האדם את תפיסתו כפי האמור, והרי כל אלו שבורחים מן הכבוד כאשר לפי תפיסת מוחם הכבוד נמצא בדברים החיצוניים, אינם אלא כרודפים אחריה.

נמצא סוף דבר, שעקירת שורש

תביאנו לידי נסיון", ומקשין העולם: איך אפשר להתפלל על זה, והרי כל תכלית ביאתנו לעולם היא שנעמוד בפני נסיונות ונתגבר עליהם? אכן זו אחת מן התשובות, אין אנו מתכוונים לבקש שיסתלקו מאתנו הנסיונות לבדנה, אלא מתכוונים לבקש שהקב"ה יסייע בעדנו לשנות את תפיסת מחשבתנו אשר היא תחילת הנסיון, באופן שלא נצטרך לעמוד בפני הנסיון הגדול אשר אז הוא כבר במצב קשה. והלא מטעם זה עשו חז"ל גדרים וסייגים, כדי שלא נצטרך להגיע לידי נסיונות שיש בהם משום בזיון, וכפי שהוא נקרא בלשונם: "משום לך לך אמרינן נזירא, סחור סחור, לכרמא לא תקרב".

עקירת שורש הכבוד

כעת נדלג אל ה"כבוד" ואחר-כך נשוב אל ה"תאוה": הנה דרכו של אדם לרדוף אחר הכבוד מפני שהוא מרגיש שחסר לו משהו והוא מבקש למלאותו על-ידי הכבוד, והרי מסיבה זו האדם גם רודף אחר הממון בסברו שהממון ימלא לו את חסרונו (והלא כך רואים שהממון והכבוד בדרך כלל הולכים ביחד).

והנה אם ישקיע האדם את כל כוחות נפשו ודמו להכנס לעולם האמונה והבטחון, כמו שתהיה הבנתו ברורה בענין פרנסת ביתו שאינו יכול ליטול אפילו פרוטה אחת לבד, ושכל מה שמוכן ומזומן בשבילו יגיע אליו אפילו יברח ממנו כמטחוי קשת (כלשון ה"באר מים חיים"), וכך יראה בחוש פעם אחר פעם, כמו כן תהיה הבנתו ברורה שאינו יכול ליטול כבוד לבד, ושאם יהיה הכבוד מוכן בשבילו, הכבוד ירדוף אחריו, ואז

כשמתבוננים ב"שיר השירים" ובכמה וכמה ממאמרי חז"ל, רואים באופן ברור שכל העינוגים לפרטי פרטיהם יכולים לקבל מקרבת האלוקים. ונמצא שככל שיוסיף האדם להתקרב אל האלוקים, כך יוסיף להרגיש כל מיני עונג. ולפיכך צוה הקב"ה לאדם שיוסיף להתקרב אליו מיום ליום, וזאת על-ידי שיקיים מצות אנכי ה' אלוקיך באופן של אהבה המביאה לידי דביקות – ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך.

אמור מעתה: אם לא יחזק האדם את לבו באמונה ובטחון כדי לקבל את העונג שנשמתו זקוקה לו מהש"ת, ימצא את עצמו תדיר מחפש את העינוגים הנובעים מן התאוה ומן הכבוד, ואם לא מהם מדברים אחרים (מה שיביא אותו בוודאי גם לידי קנאה, כי בוודאי יחפש את הענוגו אצל אחרים).

מאידך, אם יתחזק האדם באמונה ובטחון, הוא יחשוב בכל עת מהש"ת, יתפלל להש"ת ויספר לו את כל אשר על לבו, יתמלא נפשו עונג גדול, עד שממילא לא יצטרך לחפש בחוץ שום דבר שנפשו זקוקה לו. אם רואה האדם שיש לו תאוות, יידע שאך טבעי הוא, כי נשמתו מחפשת תענוג, אך יחד עם כן יידע שפתרונו שידבר עם הקב"ה על זה גופא ויתקשר עמו קשר כל יינתק.

דרכה של תורה בעשיית התשובה

הנה בענין מהלכי התשובה, בקל היה אפשר לומר לו לאדם: התחזק נא בעד ה' אלוקיך, ואם עד כה עשית כך וכך, מהיום אל תעשה; אם עד היום לא עשית כך וכך,

הכבוד מן הנפש קשורה בקשר הדוק לחיזוק האמונה והבטחון, כי כל עוד תהיה אמונת האדם ובטחונו חלשים אצלו, ירדוף אחר הכבוד וממילא יעבור על מצוות התורה וייצא מן העולם ר"ל. ולאידך גיסא, כשתהיה אמונת האדם ובטחונו חזקים בלבו, לא יזדקק אל הכבוד החיצוני וממילא לא ייצא מן העולם.

עקירת שורש התאוה

כעת נבוא אל השורש השלישי – התאוה. אחרי שזכינו להבין איך שני השרשים הקודמים קשורים לחוסר אמונה ובטחון, בנקל נוכל להבין איך שורש זה קשור לחוסר אמונה ובטחון.

הנה בני אדם נוטים לחשוב שהתאוה היא דבר שעומד בפני עצמו, דבר שצריך להתייגע הרבה כדי לפרוש ממנו ולא רק ממנו אלא אפילו מחמישים שערי היתר כדי שלא להתקרב אליו. אך האמת שאינו כן, כי איך אפשר להתחמק ממה שגילה לנו רשב"י בזה"ק שכל מצוות העשה שרשן במצות "אנכי ה' אלוקיך" וכל מצוות הלא תעשה שרשן ב"לא יהיה לך אלוהים אחרים".

והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך ונבאר: כל סוג של תאוה, יהיה מה שיהיה, היות שהוא מענג את נפשו, סיבתו נעוצה במה שהוא מרגיש חסרון בנפשו ומבקש למלאותו. כי הנה כמו שהכבוד הוא צורך בסיסי לנשמה, כך העונג הוא צורך בסיסי לה. הנשמה מוכרחת לקבל עונג והיא יכולה לקבל אותו ממקום אחד בלבד, וכשאינן היא מקבלת אותו מאותו מקום, היא יוצאת לחפש אותו במקומות אחרים.

איזה קלקול במעשינו, לא את עשיותינו נתקן, אלא נחזור אחורה אל השורש לתקנו, וכיון שיתוקן, ממילא יתוקנו עשיותינו.

קריאת שמע שחרית וערבית

הנה התורה צותה אותנו לקרוא את שמע שחרית וערבית, וזאת כדי שיזכור האדם שהקב"ה מנהיג את העולם והוא הכוח היחיד המהווה את הכל ואותו צריך לאהוב בכל לב ונפש. יבוא אחד ויאמר: אמנם מבין אנכי מדוע נחוץ לקרות את שמע, אבל כעת סבורני שאפיק יותר תועלת אם במקום קריאת שמע אעסוק בהלכות לא תגזול או בהלכות אונאה, כי היום עתיד להזדמן לפני במסחרי נסיון של גזילה ואונאה, ולענין מחר נראה לי שאקבל התעוררות יותר גדולה אם אעסוק במצות כיבוד אב ואם.

אכן הקב"ה לא כן עמו. הקב"ה אומר לו לאדם: יודע אני שתעמוד כל יום בפני נסיון אחר, ועל כן אצוה אותך לקרוא פרשה כזו אשר כל מצוות התורה, הן מצוות עשה והן מצוות לא תעשה, כלולות בו, וכשתקרא פרשה זו ותתבונן להבין איך כל המצוות כלולות בו, תקבל ממילא הכוח שלא לעבור על אחת ממצוות התורה. ולענין אונאה למשל, אם תבין שאין אתה יכול להגדיל את הונך בכוח הזרוע וכל פרוטה השייכת לך תגיע אליך על-ידי ההשגחה העליונה בלבד, לא יהיה אפילו נסיון להגדיל את הונך על-ידי הונאת חברך.

לא לחינם אמרו חז"ל ונפסק להלכה שהכוונה בפסוק הראשון דקריאת שמע

מהיום תקום ותעשה. וכך היה אפשר להסתכל באופן כללי על תורת ה', כאילו התורה נותנת לנו פקודות ללא הרף, עשה כך וכך! אל תעשה כך וכך, וכפי שהוראות אלו מלאות בשו"ע ונושאי כליו, סעיפים גדולים וסעיפים קטנים.

אמנם דרך זו אינה דרך נעימה בכלל. העלו נא בדעתכם ילד הנמצא בבית הוריו ועל כל צעד ושעל מחלקים לו פקודות: שב נא! קום נא! עמוד ישר! למה אתה מתנדנד? שב כמו בן אדם! גמור את התבשיל! נקה אחריו! זרוק את השיריים לפח האשפה! אך אחד אינו צריך לנקות אחריו! למה דיברת? למה אתה נוגע? הלא ילד זה ירגיש בוודאי הרגשה נוראה ותתפתח בו שנאה וכעס כלפי כל מה שמבקשים לחנכו...

אכן פלא והפלא הוא מה שאנו רואים שדרך התורה היא לא דרך של נתינת פקודות, אלא היא דרך המלמדת אותנו לתקן את דעותינו באופן שהעשיות יתוקנו ממילא¹, וכפי שגילה לנו הרב החיד"א שכך הוא דרך התורה.

יש לדמות לזה משל מהעולם החומרי, ממערכות הטכנולוגיה של ימינו, שכאשר נעשה איזה קלקול ומשהו אינו פועל כשורה, תמיד יהיו אנשים אחראים שתפקידם יהיה לבדוק את השורש הנמצא הרחק מהדבר שאינו פועל, לראות אם יש בו דבר שצריך לתקנו, וכיון שיתקנוהו, יחזור הכל לפעול כשורה.

כך הורתה לנו התורה שאם נמצא

¹ ראה דברי הרמב"ם ז"ל בשמונה פרקים פ"ד.

והתשובה היא, שאם יש לו לאדם קושי בעניינים שבין אדם לחבירו, סימן הוא שהוא סובל מקנאה כי הקנאה היא שורש כל הקשיים שבין אדם לחבירו, ועל-ידי שיהגה בתורה יקנה דעות אמיתיות על-פי התורה וממילא תיעקר הקנאה מלבו ואתה עמה כל הקשיים שיש לו בעניינים שבין אדם לחבירו.

וזהו גם היסוד שעליו עומד מאמר חז"ל בענין התאוה "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש", כי על-ידי לימוד התורה ישתרש בך ההבנה שהתענוג האמיתי שאתה זקוק לה נמצא אצל השי"ת וממילא תחדל מלהתאוות לדברים מגושמים.

תרי"ג מצוות התלויות בה

ואם תאמר: לפי זה איך יועיל לזה לימוד מסכת יבמות, הא תינח פרשת ק"ש, מסילת ישרים וחובת הלבבות, כי המה בוודאי יועילו להשריש בנפש האדם דעות ישרות, אבל לימוד מסכת יבמות ודומיה מה יועילו לכך?

האמת שיש הרבה תשובות אמיתיות לשאלה זו, אך לענייננו יש להבהיר שבאמת כל המצוות תלויות בכל מצוה ממצוות התורה, וכמו שאנו אומרים ב'לשם יחוד' "תרי"ג מצוות התלויות בה", והרי זהו השורש למה שאמרו דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, כי ברוחניות כל דבר קטן כולל בתוכו הכל (בדומה לתינוק בן יומו שכבר יש בו כל מה שיש לאדם גדול בן ארבעים אלא שעדיין לא הכל ניכר אצלו), וכגון ראש השנה שכולל בתוכו כל ימות השנה.

ומכל שכן שבכל פרשה העוסקת

מעכבת, אלא מפני שזוהי דרכה של תורה, שיעקור האדם את שרשיו הרעים ויחליף את דעותיו החולות בדעות בריאות וטובות וממילא יתקנו כל מעשיו.

גדול תלמוד שמביא לידי מעשה

הנה חז"ל אמרו שתלמוד תורה כנגד כולם, וכל כך למה? מפני שגדול תלמוד המביא לידי מעשה. הא לנו שזהו המהלך הנכון: יש לו לאדם קושי עם תכונותיו? בני אדם מעירים לו שאינו חושב לפני שהוא מוציא דיבורים מפיו ובשל כך הוא פוגע באחרים? יש לו קושי עם שמירת עיניים? יפתח נא ספר קדוש ויתחיל להחליף את דעותיו החולות בדעת תורה, והנה יגלה שתכונותיו משתנות לטובה.

מטעם זה אמרו גם "הרואה יסורין באים עליו יפשפש במעשיו, יפשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה", כי הרואה יסורים באים עליו, יש לו להבין שהתרחק מדרך התורה, ואם אינו מצליח למצוא את הנקודה שבה התרחק מדרך התורה, יש לו להרבות בלימוד התורה, כי על ידי לימוד התורה ישתנו דעותיו בשרשן והכל יתוקן ממילא, וכשיתוקן יסתלקו ממנו היסורים.

אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית

המדרש

זהו גם היסוד שעליו עומד הציווי "והגית בו יומם ולילה" כמו גם כל מה שאמרו חכמינו במשך כל הדורות שאם יש לו לאדם איזה קושי, יהגה בתורה בקדושה וטהרה. והלא יש בידי האדם לקום ולצוות: הן הקושי שלי הוא בעניינים שבין אדם לחבירו ומה יועיל לי לימוד התורה?

שגורה לו בפה, לפי שאומר הרב שאין התלמיד הגון וראוי לכך ואי-אפשר לו ללמוד, הרי גזולו מנחלת אבותיו, שהתורה היא מורשה לכל ישראל מששת ימי בראשית, רוצה לומר לפי בריאותם וטבעם מששת ימי בראשית מוכנים כל ישראל ללמוד תורה.

הא לנו שאין יהודי בעולם שמופקע מלימוד התורה, והיינו כאמור, כי אין לך יהודי שמופקע מלתפוס מה הם מהלכי המחשבה העקומים וכנגדם מהלכי מחשבת התורה, והרי חילוף מהלכי המחשבה מאלו לאלו מנעמים את חיי האדם בהסירם ממנו את כל מרירות החיים, ואיך נוכל לגזול זאת מן התלמיד.

היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד

שניים

ומטעם זה אמרו חז"ל (ויקרא רבה כא) בענין דרכי התשובה שאם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שנים וכן על זה הדרך, כי מזה שחטא האדם יש לו להבין שלא למד דיו, כי אם היה לומד דיו היו מהלכי מחשבותיו משתנים ולא היה בא לידי עבירה. יתאזר מעתה להרכות בלימוד התורה באופן הנכון, וכך יובטח לו שלא יחזור לחטוא כבראשונה.

ואע"פ שכבר עסק כל ימיו בלימוד התורה, עדיין יהיה פתרונו להרכות בלימוד התורה, כי כל כמה שיוסיף בלימודו, יחדיר במוחו עוד ועוד ממשבת התורה. משל למה הדבר דומה, לחזן עולמי המשורר בחסד עליון ומנעים את אזני הקהלה בסלסוליו הערבים, אך דבר אחד עומד לו לחובתו, כשצריך להעלות את הטון לגובה,

במצוה ממצוות התורה, תהיה מה שתהיה, נוכל למצוא יסוד למצות "אנכי ה' אלוֹקֵיךָ" אשר היא שורש כל המצוות, ובלבד שניגש אל הלימוד בגישה הנכונה ונתפלל שהתורה תסייע בעדנו לזכור שיש מנהיג לבירה.

כשאמרו שהתורה מזככת נפשו של אדם, חוץ מההבנה הפשוטה שהקדושה שבתיבות התורה מזככת את הנפש, ואשר לכן אפילו התיבות "ותמנע היתה פילגש" מועילות לכך, יש בכך גם ההבנה האמורה, שכל פרשה מפרשיות התורה יש בה כדי להשריש בלב האדם כי ה' אחד ושמו אחד, ולא רק פרשה שלימה, אלא אפילו תיבה אחת ואות אחת יש בכוחה לעשות זאת, כי בכל אות מאותיות התורה כלול הכל.

מורשה היא לכל ישראל מששת ימי

בראשית

והנה אחרי כל זאת נמצא רווח גדול בדבר שרבים מתחבטים בו: הנה רבים הם הטוענים שאין להם כוח לשבת וללמוד או שאינם עשויים לכך, אך האמת שבוודאי כל אחד עשוי ללמוד תורה, אולי אין לו כוח לשבת ליד הספר ולהתנדנד, אולי האותיות מרחפות לו באוויר, אולי קשה לו לצמצם את מוחו, אבל יסוד התורה הוא הרי להתלמד את מהלכי המחשבה של התורה, ובזה יש חלק לכל יהודי.

ראו נא מה שכתב המהרש"א על מאמר הש"ס (סנהדרין צא, ב) "כל המונע הלכה מפי תלמיד - כאילו גזולו מנחלת אבותיו, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית". וזה לשון מהרש"א: המונע הלכה מפי תלמידו ללמוד עמו עד שתהא

נכונים לנפשו, כך יכול זבולון לזכות לאותה סייעתא דשמיא על-ידי שהוא מסייע ליששכר שיושב ולומד, וכך יכול האשה לזכות לה על-ידי שהיא מסייעת לבעלה.

וכאמור, הכל תלוי במידת האמונה והבטחון, ואילו היה האדם תופס את יסודות האמונה והבטחון במחשבתו ובלבו עד סופם, היה בוודאי תופס את כל התורה כולה, אך האמת שאין לדבר זה סוף, ולכן אפשר להוסיף ולשמוע במשך כל החיים.

תשובה מאהבת הטוב והמועיל

והערב

לסיום נאמר כך: חז"ל אמרו שהשבת מאהבה זדונות נעשין לו כזכויות, וביארו הצדיקים בטעם הדבר, כי עומק החרטה שיש לו לאדם בגלל חטאו אשר חטא, הוא זה שמעפיל אותו לגבהים עצומים ורמים בקרבת האלוקים, ונמצא שהחטא גרם לו להתקרב כל-כך אל השי"ת ואם כן הדין נותן שיהפך לו לזכות.

ובעסקנו בענין התשובה, אילו היה האדם עוסק בעשיית תשובה רק על המעשים, אז היה זה בבחינת תשובה מיראה, אבל עכשיו שהאדם עוסק בעשיית תשובה על חוסר האמונה והבטחון אשר הם אלו שגרמו לו לקלקל את מעשיו, נחשבת תשובתו על-פי חשבון כתשובה מאהבה.

דוגמא לדבר: מי שנשכח בסיפור לשון הרע, אילו יעורר את לבו עכשיו לחזור בתשובה מפני שכתוב בספרים שעוון המספר לשון הרע קשה מנשוא ושהוא יותר חמור מג' העבירות, הרי תהיה תשובתו תשובה מיראה. אבל אם ידבר אל עצמו כשואל: מדוע הלכתי שוב כסומא בארובה

נשימתו נתקעת לו. יום אחד ניגש אליו חכם אחד והציע לו ללכת ללמוד חזנות. נפגע החזן עד עמקי נשמתו ואמר לו בחרון: "הידוע לך כמה למדתי?! וכי הייתי מגיע לאן שהגעתי אלמלא הייתי לומד חזנות?!" ומה עונה לו אותו חכם? "אמנם ידעתי שלמדתי, אבל תמיד אפשר להוסיף וללמוד, ואם תוסיף בלימודך, בטוח הנני שתוכל לשמור על צלילות קולך גם כשתעלה לגבהים רמים."

כך הוא גם לענין התורה, אמנם למדת הרבה, אבל אם תוסיף מעתה בלימודך ותתפלל לה' שיאיר את עיניך בתורתו, תמצא עוד ועוד מהלכי מחשבה אשר אם תאמץ אותם תראה שישתלקו ממך אותם קשיים שעדיין הנך סובל מהם וינעמו לך חייך.

כה תאמר לבית יעקב

והאמת שיסוד זה נכון לא רק כלפי האנשים אלא גם כלפי הנשים, שהרי כך אמר הקב"ה קודם נתינת התורה: "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל", כי אין בדבר זה חילוק בין אנשים לנשים, אלו כמו אלו מוכרחים להחליף את מהלכי מחשבותיהם העקומים במהלכי מחשבה אמיתיים על-פי התורה.

אמנם כן, בעוד הגברים מחליפים את מהלכי מחשבותיהם באמצעות לימוד התורה, הרי שהנשים יחליפו אותם באמצעות דביקותם בה' על-ידי העבודה המוטלת עליהם ועל-ידי שימתינו לבעליהן וישלחו את בניהן לתלמוד תורה כדאיתא בגמרא. ובאותה מידה שהלומד דיבור בתוספות מסכת יבמות זקוק לסייעתא דשמיא כדי למצוא בו מהלכי מחשבה

האדם להתבונן ביסודות האמונה והבטחון, כך הוא מוסיף להימשך אחר הקב"ה בלבד, כי על-ידי התבוננתו ביסודות אלו, מתחזקת ההכרה בלבד שהקב"ה הוא טוב ומועיל וערב, וכדברי ה'אור החיים' הק', זהו הנקרא אהבה ובזה יקיים האדם מצות ואהבת את ה' אלוהיך.

וכעת ברור לנו שהדרך הנכונה לחזור בתשובה היא על-ידי החתירה אל השורש לראות מה הוביל את האדם אל החטא, וכדברי הרב החיד"א, כי כאשר חוזרים בתשובה באופן זה וזוכים לראות על-ידי המרירות שבשורש הרע את הטוב ומועיל וערב שבצד השני, מלבד מה שתחזיק התשובה לאורך ימים, עוד יערב לו לאדם וכל זדונותיו ייהפכו לו לזכויות.

הקב"ה אומר לנו: "פתחו לי פתח כחודו של מחט ואפתח לכם פתח כפתחו של אולם". כך הוא תמיד, אנו עושים את החלק הראשון, והקב"ה משלים את השאר. ולענייננו, הרב החיד"א הודיע לנו מהו החלק הראשון של התשובה, וכאשר נעשה אותו ונתפלל אל ה', הוא יעשה את השאר להוציאנו מכל מצוקותינו הרוחניים.

והשחרתי בכך את עצמי מכף רגל ועד ראש? מדוע שכחתי שוב שיש לי אב רחום הנותן לי כל צרכי? מדוע זקוק הייתי שוב להכפיש אחרים, והלא אין חסר לי מאומה? אז תהיה תשובתו מחמת האהבה שתתעורר בלבד להשי"ת.

וכמו כן לענין מי שנכשל ללכת אחר התאוה, כל שיחזור בתשובה על-ידי שיגיע להכרה שאת תענוגו ימצא בדביקותו להשי"ת, תהיה תשובתו תשובה מאהבה. ודומה הדבר למי שעומד על אם הדרך ושני סוגי התענוג מונחים לפניו, התאוה מונחת לשמאלו וקרבת האלוקים מימינו, בתשובה מיראה הרי הוא כאילו בורח מהתאוה המונחת לשמאלו מרוב פחד, ובתשובה מאהבה הרי הוא כאילו נמשך אל הצד הטוב כברזל אחרי אבן השואבת, וכפי שכתב ה'אור החיים' הקדוש (פרשת ואתחנן) שהאדם נמשך אחר הטוב המועיל והערב, הוא נמשך אל מקור הטוב, אל הדבר שמועיל באמת וערב באמת.

לזאת ייקרא תשובה מאהבה, כאשר יימשך האדם אל הדבר האמיתי מתוך הבנתו שבו ימצא כדי צורך נשמתו. וככל שמוסיף

עבודת הותרנות בעשרת ימי תשובה

²אם עוונות תשמור י-ה ה' מי יעמוד שגם הקב"ה יעשה עמנו צדקה.

יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם
זה לשון הגמרא (ר"ה יז, ב): ויעבר
ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן: אלמלא
מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד
שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור, והראה לו
למשה סדר תפילה. אמר לו: כל זמן
שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה,
ואני מוחל להם.

ובספר "לבנת הספיר"³ דייק הלשון
"יעשו לפני כסדר הזה" שלא די לומר את י"ג
המידות, אלא צריך לעשות אותן, דהיינו
שהאדם ירגיל את עצמו להיות הוא עצמו
חונן ורחום, ובוזה יעורר את מידת הרחמנות
עליו.

ואכן הצדיקים הודיעו לנו⁴ שזו אחת
מהעבודות הגדולות בימים אלו, להרגיל את
עצמנו להתנהג במידת הרחמנות אף למי
שאינו כדאי, כי הנה הלא כולנו רוצים
שהקב"ה ימחול לנו הגם שאין אנו ראויים,
והרי אי-אפשר לבקש דבר זה מבלי שום
התאמצות מצדנו, וכבר אמרו חז"ל (ב"ק נ,
א) "כל האומר הקב"ה ותרן יותרו חייו",
אלא פשוט הדבר שאם אנו חפצים שהקב"ה

נוהגים אנו בתפילות הימים הקדושים
האלו להרבות באמירת י"ג מידות של
רחמים. והנה משמעות תיבות אלו לבטא
בכמה אופנים שהגם שיש לנו חטאים
וחובות כלפי הקב"ה, הקב"ה מרחם עלינו
ונוהג אתנו לפנים משורת הדין למחוק את
כל חובותינו ולמחול לנו על כל פשענו.

וכן אנו מבטאים דבר זה באמירת
מזמור "שיר המעלות ממעמקים" לאחר
"ישתבח": "אם עוונות תשמור י-ה ה' מי
יעמוד", אבל הקב"ה מרחם עלינו ומחוק את
חובותינו ומטיב לנו אע"פ שאיננו כדאים.

והנה אם נחשב, נראה שיש לנו שתי
עבודות בימים אלו, העבודה הראשונה היא
לחזור בתשובה על מה שבכוחנו לחזור
בתשובה ולתקן את מה שבכוחנו לתקן,
והעבודה השנייה היא לזכור שאין בכוח
התשובה שלנו לתקן את הכל כי עוונותינו
רבו עד למעלה ראש, ועל כן אנו מוסיפים
את התפילה לבקש מהקב"ה שיתנהג אתנו
לפנים משורת הדין למחול לנו על הכל הגם
שאין אנו ראויים, וכן מוסיפים לזה נתינת
צדקה שהיא מעבר למה שאנו מחוייבים כדי

² שיעור משנת ה'תשע"ח.

³ ספר קבלה המיוחס לא' מן הראשונים רבינו דוד ב"ר יהודה החסיד מספרד. הביאו ה'אלישיך' הקדוש בתהילים קג.

⁴ ראה 'קדושת לוי' פרשת שופטים.

החלק שהוא מטעם שהוא אבינו מלכינו ואסור למרוד בו, ועל-ידי שהקב"ה מוותר לו על החלק הראשון, ממילא יכבדו המצוות, והיינו "נושא עון, למי שעובר על פשע".

וכדברי ה'חתם סופר' מבואר בכל הספרים, שמטעם זה הקב"ה נושא עון רק למי שעובר על פשע, כי כשהאדם מתנהג במידה זו עם אחרים, אף הקב"ה מתנהג עמו במידה זו. וכך הכבירו הספרים בעוצם מעלת הוויתור בפרט בימים אלו, כי על ידי כך יזכה האדם להתברך בכל מילי דמיטב לפנים משורת הדין.

כי חיים אתה מבקש לך

ראו נא דבריו הנוראים של מהרח"ו (שערי קדושה ח"א ש"ו): "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו וכל שכן עוונות וחטאות, ואם עיני שכל לך, היה לך לחפש מי שיצערך, כי חיים אתה מבקש לך". וכעין זה איתא מהשל"ה הקדוש (שער האותיות, ענוה): "ישמח בחירופין וגידופין יותר מאכילת מעדנים".

אין כוונת הדברים שיש לנו לשפוך כוס קפה (קאווע) על זולתנו כדי שיבזה אותנו, אבל אם הקב"ה זיכה אותנו בקורטוב של ביזיונות נשמח בזה, כי עכשיו זימן לנו הקב"ה שעת הכושר למחול למי שביזה אותנו בלב שלם והודות לכך לזכות לחיים.

הוויתור מכריע את כף הזכויות

מקובל המעשה שהיה אצל הרש"ש, שפעם טעה שמש בית הכנסת בקהילתו ומכר מקום אחד חשוב לשני אנשים גבירים. כשנודע להם הדבר בליל ראש השנה, לא הסכימו בשום אופן לוותר זה לזה, ואם

ימחול לנו לפנים משורת הדין, עלינו להתנהג גם כן כך, דהיינו למחול במחילה גמורה לאותם בני אדם שעל-פי צדק היינו צריכים לנטור להם טינה בלב.

למי נושא עוון למי שעובר על פשע

ומה נפלאים דברי מרנא ה'חתם סופר' זיע"א בדרשותיו (ח"א לד): "חז"ל אמרו (ר"ה יז, א) נושא עון – חד אמר כובש (את כף המצוות) וחד אמר נושא (את כף העבירות). הצד השווה שבהן שהקב"ה מטה כלפי חסד להקל העבירות שלא ישוו עם משקל המצוות ויכרע הכף לזכות. אלא שאין הדעת סובל זה, ממה נפשך, אם הקב"ה רוצה לוותר, יוותר בלי שיקור מאזניים. והנה עוד אמרו חז"ל (שם) למי נושא עון, למי שעובר על פשע חבריו ומעביר על מדותיו. ומשמע מזה להדיא שאין הקב"ה מוחל בשביל זה, אלא נושא עון שלא יכבירו העבירות.

ויובן אי"ה דהנה כל חטא מורכב משני חטאים, הראשון משום מצות 'ואהבת לרעך כמוך', כי היא כל התורה, וכמו שפירש רש"י (שבת לא, א) מה דעלך שני לא תעביד לחברך, שהקב"ה נקרא רַע, כמו "רַעַף וְרַעַף אביך אל תעזוב", נמצא הגומל גמול להקב"ה חייב מטעם אהבת רעים, לא יהיה אלא רַע שהטיב כל-כך, איך נגמלהו כל כך רעה תחת טובה. והשני, הלא הוא באמת אבינו מלכינו ית"ש, והחוטא נחשב כמורד באביו ובמלכו.

נמצא שכל חטא הוא כפליים, ואמנם מי שאינו מדקדק עם רַעְיו ומעביר על מדותיו, גם הקב"ה מוותר לו אותו חלק שהוא מטעם רַעַף וְרַעַף אביך, ולא נשאר רק

שעלולות לגרום לו לנקום בחבירו או עכ"פ לנטור לו טינה בלב, אם זה כאשר שכינו בונה באופן שהוא מזיק לו, או כשנדמה לו שמישהו גזל לו את פרנסתו או את מעמדו, או כשנדמה לו שמישהו הרס לו שידוך בדברו יותר מדי, וכשהאדם עומד בפני דבר כזה וכולם את פיו, ולא זו בלבד, אלא עושה כל טצדקי למחול לחבירו בלב שלם, הרי הוא מבקש לעצמו חיים כדברי מהר"ח"ו, וכבר היו מעשים באנשים שכל עתידם היה תלוי במעשה ויתור כזה, כי על-ידי הוויתור נפתחו להם שערי הצלחה.

הנה כעין זה המליצו רבים מגדולי ישראל בעד מי שאינו מוצא את זיווגו, שיתן לאחיו הצעיר ממנו להקדימו להכנס בברית האירוסין, ובה יזכה אף הוא למצוא את זיווגו. והיינו מהאי טעמא, כי אין ויתור זה קל כלל, הן מחמת עצם הדבר והן מחמת הסביבה כידוע, ולפום הצער והקושי לוותר, כך הוא ערך השכר להיושע מן השמים.

המוותר נשאר אחוז ודבוק בענפי

האילן

והאמת שהמוותר מרוויח מכמה אנפי: הרווח הראשון, כי מי שיש לו טינה בלב על אחד מישראל, בין אם הצדק אתו בין אם אין הצדק אתו, הרי הוא מנותק מאחת מנשמות ישראל, ואז חיותו מתמעטת ר"ל, כי נשמות ישראל משולות לעץ גדול עם ענפים הרבה, וכל נשמה מקבלת את מלוא חיותה רק כשהיא אחוזה ודבוקה בכל נשמות ישראל.

יכולים לראות זאת בחוש, אצל מי שיש לו טינה בלב על אחד מבאי בית הכנסת, שאע"פ שכולם יודעים שהצדק אתו, רואים

בלילה עוד עלה בידי השמש למצוא מקום חשוב נוסף, ידעו כולם שבבוקר יהיה בית הכנסת מלא עד אפס מקום ואז ייהפך בית הכנסת לשדה קרב מחמת הקולות שיערימו הגבירים זה על זה...

ויהי בלילה והנה ראה אחד מהגבירים בחלמו, מאזניים עומדים לפניו ומלאכים לבנים מביאים חבילות חבילות של מצוות ומניחים אותן על אחת הכפות. כששאל מהמלאכים של מי הן חבילות המצוות, ענו לו שהן שלו. הוא התחיל לשמוח שמחה גדולה, אך לא לזמן רב, כי לפתע ראה איך מלאכים שחורים מתחילים להביא חבילות חבילות של עבירות.

הוא חיכה בקוצר רוח לראות איך יפול דבר, ומה נבהל בראותו שכף העוונות מכביד על כף הזכויות. אז התחילו להביא חבילות של יסורים. היסורים אמנם הרימו לאטם את כף העוונות, אך אחרי הכל היה חסר לו עדיין מעט שבביל להכריע את כף הזכויות. בעמדו כך משתומם ונבהל, הודיעו לו שאם יוותר לחבירו על המקום בבית הכנסת, יהיה בזה כדי להכריע את כף הזכויות ויכתב לחיים. מיד התחיל לצעוק בשינתו – אני מוותר, אני מוותר...

בבוקר כאשר הגביר הגיע לבית הכנסת, הודיע מיד לחבירו שהוא מוותר לו על המקום, תוך כדי שהוא מספר לכולם את מה שראה בחלמו.

כגודל הוויתור כך גודל השכר

אמנם כן, כשמקבלים גילוי מן השמים, אין בזה נסיון. החכמה היא כשאין מקבלים גילוי זה, ואז אין הדבר קל כלל. והרי האדם מוקף באין ספור התרחשויות

פעם שום טינה בלבו על בני אדם. נוהג היה להלוות כספים לרוב לאחיו מישראל. הוא עצמו היה ניגש לאנשים נזקקים ומתחנן בפניהם שיקחו ממנו הלוואה, כל זה מתוך ידיעה ברורה שלעולם לא יראה את הכסף בחזרה. בחייו כל זה לא היה ידוע. כל אחד ידע רק על ההלוואה שהוא קיבל. רק לאחר פטירתו מצאו ערמות של שטרות שעבר זמנם לפני עידן ועידנים ולא נפרעו.

פעם אמר לאחד מבני המשפחה: מצאתי ספרים שהלוואת כספים לאחרים היא סגולה לאריכות ימים. והסביר מדיליה: כשאני מלווה לאחרים ורוצה לגבות מהם את חובי, אך אני נמנע מפני שהתורה אמרה "לא תהיה לו כנושה", אף הקב"ה נוהג עמי כך, ואף הוא אינו גובה ממני את חובותיי.

המלווה לאחרים מלווים לו שנה טובה

והאמת שגם באופנים שמותר לגבות בהם את החובות מן הלווים, הלא עצם ההלוואה לאחרים נחשבת כוויתור גדול. הנה הגויים לעולם לא יבינו את זאת, איך יתכן שמלווים זה לזה בלי ריבית. למה להלוות בחינם? ישאלו בתמהון לבב.

כך סיפר לי הרה"ח רבי ישראל גאלדהאבער שליט"א, שבהיותו באמריקה, נשא ונתן פעם עם גוי אחד והיה צריך להביא לו סכום כסף. אמר לו לאותו גוי: אל דאגה! תוך זמן מועט אביא לך את מלוא הסכום. מאיפה? שאל אותו הגוי. מגמ"ח – השיב לו הרב גאלדהאבער. הגוי לא היה יכול להאמין – מדוע ילווה לך אדם כסף בלי ריבית? מה זה שונה ממכירת דירה בלי עשיית רווחים?

עליו שחסר לו מחיותו עד שקשה לו לשוחח עם חבריו כהרגלו, ולא רק משום שהוא מרגיש חוסר נעימות בלב, אלא משום שיש אצלו פירוד בלב, וכשיש פירוד בלב, מתמעטת החיות והסטרא אחרא מקבלת שם שליטה ר"ל כדאיתא בזה"ק. והלא מזה הטעם מבקשים סליחה ומחילה זה מזה ביום הכיפורים, כי החפץ להתרבק בחיי החיים, מוכרח להסיר כל טינה מלבו ולהתחבר עם כל נשמות ישראל בלי יוצא מן הכלל.⁵

ולכן המוותר לאחרים ואע"פ שחטאו לו הוא מוחל וסולח להם ואינו מותיר טינה בלבו, הרווח הראשון שהוא מרוויח תיכף ומיד, הוא מה שהוא נשאר אחוז ודבוק בכל נשמות ישראל וממילא מקבל את חיותו במלואה מחיי החיים.

הרווח השני הוא מה שידוע שכאשר האדם משכר את טבעו לכבוד השי"ת, שכרו הרבה מאוד, ולפום צערא אגרא. ואף כאן המוחל וסולח במקום שהיה צריך לנקום ולנטור, מאחר שהוא מהדברים הקשים ביותר אצל בני אדם, יקבל את שכרו משלם עבור זה.

במידה שאדם מודד מודדין לו

הרווח השלישי הוא מה שנתבאר מתחילה, שכיון שהתנהג במידה זו, עורר על עצמו מידה זו בשמים, ומעתה יתנהג עמו הקב"ה גם כן במידה זו ויסלח לו לפנים משורת הדין.

בענין זה יש עמי ביטוי נפלא מזקני הרה"ח רבי אורי שרגא שפיצער זצ"ל. זקני ידוע היה כוותרן גדול וכמי שאינו נושא אף

⁵ ראה 'שלה"ק' מסכת ר"ה סוף פרק תורה אור בעניין עשיית בשם הרמ"ק בספרו 'עבודת יוה"כ'.

שלחת לי מנחה מזכיותיך, וגמלתיך בזה (ועל כן אני חוזר ונותן לך תשורה).

ואמר אחד מן החסידים: הרבה בני אדם יבואו ליום החשבון, וכשמראים להם מעשיהם, ימצאו בספר זכויותם - זכויות שלא עשו אותם, וַיֵּאמְרוּ: לא עשינו אותם. ויאמרו להם: עשה אותם אשר דיבר בכס וספר בגנותכם. וכן כשיחסר מספר זכויות המספרים בגנותם, יבקשו אותם בעת ההיא, וַיֵּאמְרוּ להם: אבדו מכם בעת שדיברתם בפלוני ופלוני. וכן יש מהם גם כן שימצאו בספר חובותם חובות שלא עשו, וכשאומרים: לא עשינו, וַיֵּאמְרוּ להם: נוספו עליכם בעבור פלוני ופלוני שדיברתם בם, כמו שנאמר (תהילים עט, יב): והשב לשכנינו שבעתיים אל חיקם חרפתם אשר חרפוך ה'.

והנה הסברא נותנת שאם האדם שסיפרו בגנותו מוחל וסולח בלב שלם למספר, מתבטלת העסקא למפרע וממילא הזכויות והחובות חוזרים לבעליהם הראשונים. ולפי זה יש לכאורה לבעל דין לבוא ולטעון שמא אין כדאי לי לסלוח למספר הלשון הרע, שהרי בזה תתבטל העסקא.

אך ראיתי בספר "מאחורי הפרגוד" מהגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל שאמר כמה פעמים כאשר אנשים שדיברו עליו סרה באו לבקש את סליחתו: "יודע אני שאם אסלח לך, אפסיד את זכויותיך ויחזרו אלי חובותיי, אך אעפ"כ אסלח לך, כי מהויותור מרוויחים הרבה יותר".

הלא באותו זמן שהכסף נמצא אצלך, היה בעל הכסף יכול להשקיע אותו בבנק ולהניב ממנו רווחים!

אכן המלוה לאחרים, חוץ ממה שהוא מקיים מצוה גדולה, כיון שהוא מוותר משל עצמו לאחרים לפנים משורת הדין, הוא מעורר מידה זו למעלה בשמים. הנה הוא עצמו יש לו חובות כבירים כלפי שמיא, הן לפני שנה הבטיח שיחזור בתשובה שלימה ולא יוסיף להתנהג כפי שהתנהג ועל סמך זה הטיבו עמו במשך כל השנה, ולמעשה – ככל ששב על קיאו, אף הוא חזר אל איוולתו. ברם, כיון שהוא מלווה לאחרים, אף הוא ילוו לו עוד שנה טובה ומתוקה עם כל מילי דמיטב.

זהו מה שאמרו הצדיקים⁶ שהעושה פסיעה אחת לאחרים, חוסך אלף פסיעות לעצמו, כי בזה שהאדם פועל לאחרים בלי שום מטרת רווח, הוא עושה טובה גדולה לעצמו כפי שנתבאר.

הוויתור עדיף על העסקא

עוד יש להביא בענין זה דבר נפלא: הנה יודע מה שכתב בעל "חובת הלבבות" שהמספר לשון הרע על חבירו, כל זכויות המספר עוברות אל חבירו, וכל חובות חבירו עוברים אליו. וכך הוא בלשונו (שער הכניעה פ"ז): חמול על זכויותיך, שלא תאבדנה ממך ולא תרגיש, כי כבר נאמר על אחד מן החסידים, שזכרו אותו לרעה (דיברו עליו לשון הרע), וכיון שהגיעו הדבר (כיון שנשמע לו הדבר), שלח למדבר בו כלי מלא מזמרת ארצו, וכתב אליו: הגיעני (נודע לי),

⁶ מטו משמיה דהרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע.

ה' בחכמה יסד ארץ

עוד ראיתי שם שפעם נשאל כדת איך להתנהג בענין הוויכוחים שמתעוררים לפעמים בין נוסעים לנהגי מוניות על אודות מחיר הנסיעה, כאשר הנהגים מבקשים בסוף הנסיעה סכום שנראה לנוסעים קצת מופרז ורוצים להפחית חמשה שקלים מהמחיר. הרב שטיינמן פתח אז את פיו בחכמה לדבר בגודל מעלת הוותרנות ואחר המליץ לנוסעים לוותר משלהם בשביל נהגי המוניות. שאלו אותו: מאן מפייס? מי אומר שעל הנוסעים לוותר לנהגים? אולי על הנהגים דווקא לוותר לנוסעים?

הסביר הרב שטיינמן בהציבו יסוד גדול בכל ענין הוותרנות: לעולם יש לראות למי קל יותר לעשות את הוויתור, והלא כאן זהו פרנסתם של נהגי המוניות, ואם תאמר להם לוותר משלהם, הרי הם כמפסידים את פרנסתם. והרי זה דומה לחוסר ההגיון שיש בלבקש מנהג מונית שיקחנו בחינם (טרמפ) למחוז חפצו היות שהוא ממילא נוסע לשם, כי אע"פ שאנשים נהגים לעשות חסד עם אחיהם ולוקחים אותם בחינם, אין הגיון לבקש זאת ממי שמתפרנס מתחום זה.

ואמנם אף מי שמתפרנס מאיזה עסק, יוכל לוותר משלו לאחרים כל שמדובר בסכומים קטנים (כפי שעשה איוב כמובא במסכת בבא בתרא) ויתדבק על ידי כן בדרכיו של הקב"ה. ולמשל, כשצריך לבקש עודף, כל שמדובר בחצי שקל וכדו' יוותר משלו, ואם אמנם מצד שבירת הטבע יתכן שלא יועיל לו כי אין וויתור כזה כרוך בקושי מיוחד, מכל מקום ירויח מצד זה שהוא הולך בדרכי הקב"ה שנותן אע"פ שאינו חייב ליתן מצד הדין.

גילוי החלק האלוקי שבנשמה

ונחוץ להדגיש שמי שנוהג בכך בוותרו משל עצמו לאחרים, לא רק משתמש אז במידת הרחמנות, אלא מגלה אז את החלק האלוקי שבנשמתו. כי הנה נשמת היהודי היא חלק אלוה-ממעל ולכן יש לה את תכונות מידותיו של הקב"ה, וכמו שרואים שהם רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, מה שאין כן נשמת הגוי שיונקת רק מאחוריים. ונמצא שכאשר האדם משתמש במידת הרחמנות והוותרנות, הוא מגלה את החלק האלוקי שבנשמתו, ואז ממילא שורה עליו אלוקות כאילו היה יושב ועוסק בתורה. הלא כך אמרו חז"ל (קידושין עא, ב) שבארץ ישראל כאשר ביקשו לבדוק יחוסו של בן אדם, כשהיו רבים שנים זה עם זה, היו מסתכלים מי יקדים לשתוק, ומי שהיה מקדים לשתוק היו אומרים עליו שהוא מיוחס יותר. וכל כך למה? כי מי נתן לו כוח זה לבלום את פיו? אין זה אלא שנשמתו קרובה יותר אל מקור חוצבתה ולכן האלוקות שלה פורצת החוצה.

מעשיות לרוב ישנן על אנשים שניצלו את שעת הכושר שלהם לוותר לזולתם וזכו למלוא חפניים נחת מן השמים. הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א סיפר על אחת בת שלושים שטרם מצאה את זיווגה, שכאשר באה ליטול עצה מאביו הגאון הסטייפלער זצ"ל, הורה לה לוותר לאחותה ולתת לה להכנס בברית האירוסין, וכיון שוויתרה לה, באותו שבוע מצאה אף היא את זיווגה.

דבר זה נוגע הרבה גם לגבי אמירת קדיש וברכו או לשמש כשליח ציבור בתוך השנה לפטירת האב וכדו'. ואע"פ שבספר "עמק ברכה" כתב שאסור לוותר על דברים

מעין אלו כי זכויות הן השייכות לנשמת
האב, כבר כתבו שאר הפוסקים וכן הורו
הצדיקים לדורותיהם, שעדיף לוותר גם
עליהם, כי הוויתור תועיל לנשמה יותר
מהכל, וכגודל הוויתור כך גודל הזכות
והעילוי.

דרכו של השי"ת לקרבנו אליו בתשובה

קרה לי דבר מוזר. ישבתי אז עם כמה 'פרחחים' בבית קפה ולא עניין אותי כלום; רציתי רק להשתולל וליהנות מהחיים. אך לפתע התעורר בי רצון עז לשמוע קול שופר. הרגשתי שאני חייבת לשמוע ויהי מה. תוך כדי כך, אני מתחילה לשמוע קול שופר. אני מציצה מבעד לחלון הזכוכית והנה אני רואה שני בחורים חב"דיים צועדים ברחובה של עיר ותוקעים בשופר. עזבתי את הכל והתחלתי לרוץ החוצה. הפרחחים ניסו להניא אותי, אך רצוני לשמוע קול שופר גבר עליהם. כך מצאתי את עצמי ניגשת אל הבחורים ומבקשת מהם שיוציאוני בתקיעתם. הם שאלו אותי אם אני יהודייה (לבושה הפרוע כנראה גרם לפקפק בכך), ומשהשבתי 'הן', תקעו לי בשופרם.

הבת הוסיפה בהתרגשות: ראיתי איך הקב"ה לא עוזב אותי ולא מרפה ממני, אלא מחכה ומצפה שאשוב אליו, ולשם כך הוא מוכן אפילו לשלוח לי שופר בכל מקום בו אני נמצאת. ההורים עשו חישוב מהיר וגילו שכל זה אירע בשעה שהם ישבו ושפכו את לבם במזמורי התהלים שהקב"ה ישיב את בתם בתשובה שלימה.

שח בפני האב: **הרגשתי באותם רגעים את אהבתו הגדולה של השי"ת**, וכאילו שמעתי אותו מדבר אלי לאמור: "מה ביקשת? שאדאג לבתכם?! הנה אני דואג

7תעיתי כשה אובד בקש עבדך

לפנינו מעשה נפלא שאירע בראש השנה לפני שלוש שנים כפי ששמענו אותו מפי בעל המעשה: היתה לו ליהודי זה בת שלדאבון כל לב נפלה במדרון חלקלק וכבר אירע שנעלמה כמה פעמים מהבית למשך כמה ימים אל מקום לא נודע. לפני שלוש שנים בליל ראשון של ראש השנה, האיש יושב יחד עם אשתו ובני ביתו סביב שולחן החג, והנה שם לבו שהבת איננה. צערו היה גדול, אך נזהר לכבוש את צערו ולעורר שמחה בלבו בנאמנות לדברי הצדיקים שהשמחה בראש השנה מבטלת דינים ומחוללת נפלאות.

כך עברו עליו ימי ראש השנה כשאיך הצער ניכר עליו כלל. ביום שני לעת ערב, ישב הוא ואשתו ואמרו מזמורי תהלים כשהם שופכים את לבם השבור לרסיסים לא-ל עליון, שיחתור חתירה מתחת כסא כבודו להשיב את לב בתם בתשובה שלימה. במוצאי ראש השנה חזרה הבת ולא דיברה מאומה.

במוצאי צום גדליה, כששאר בני הבית לא היו בבית, הכירו ההורים בבתם שהיא רוצה לספר דבר מה. הם דובבו אותה לספר את מה שיש לה על לבה, והיא החלה לספר: אתמול ביום שני של ראש השנה לקראת ערב

7 שיעור מיום חמישי שבוע שחל בו ראש השנה – כ"ח אלול ה'תש"פ.

שופר, אשר העיקר הוא לבל ידמה אדם
בנפשו אשר הקול יוצא מכח הבעל תוקע, רק
ידע כי כביכול [הקב"ה] בעצמו הוא
המשמיע קול השופר לעורר לבב האדם,
והוא בכחינת שכינה המדברת מתוך גרונו.

וזהו "עלה אלוקים בתרועה ה' בקול
שופר" אשר כביכול בעצמו הוא בקול
השופר. וזהו "והיה אם שמוע", היינו כאשר
יגיע הזמן של מצות שמיעת קול שופר, אז
"תשמע בקול ד' אלוֹקֶיךָ", שתדעו שהוא
קול ה' בעצמו היוצא מקול השופר. אז
בודאי יתלהב לעבודתו בזכרו אשר אב
הרחמן רוצה בתשובתו וחפץ לקרבו
לעבודתו.

הודיע לנו בעל "אמרי נועם", שמשמע
זה נחוצך כל-כך להאמין שהקול היוצא מן
השופר הוא קול ה' בעצמו, כי על-ידי כך
נזכור שאבינו אב הרחמן עומד לדינו, מדבר
אלינו לאמור: רצוני לקרבכם אלי ולהשפיע
עליכם כל טוב שבעולם ברוחניות
ובגשמיות, שובו נא אלי ואשובה אליכם.
וזה יועיל לנו להתלהב לעבודתו ולהתעורר
בתשובה.

הקב"ה מקרב כל אחד באשר הוא

לפני כמה שנים סיפר לי יהודי מה
שראו עיניו, איך בחור פלוני ממשפחה טובה
אשר התחבר לחברים שאינם ראויים ונפל
ברשת היצר ר"ל, נכנס כמו להכעיס לחנות
טריפה וקנה לעצמו סנדוויץ'. כך יצא לו
מדושן עונג עם הסנדוויץ' בידו לקול
מזהלות חבריו שמחאו לו כף אל כף על
אומץ לבו. אולם כיון שרק החל לפסוע עם
הסנדוויץ', מעדו רגליו והתגלגל על הארץ
כשהסנדוויץ' נמרח על הארץ ונמאס

לבתכם!" הפטיר האב: החל מאז ניתקה בתי
קשר עם הפרחחים וחזרה בתשובה שלימה,
ואפילו מצאה את זיווגה הראוי והקימה בית
נאמן בישראל, והיא עצמה מעידה לכל מאן
דבעי, שהכל התחיל באותו ראש השנה לעת
ערב בשעה שישבה בבית הקפה.

קראוהו בהיותו קרוב

המעשה מעורר השתאות, והנה הוא
כלול בדברי הנביא "דרשו ה' בהמצאו
קראוהו בהיותו קרוב". הנביא אומר להם
לישראל: בטרם אתם קוראים אל ה', דעו
לכם שהקב"ה כבר נמצא קרוב אליכם וכבר
מרעיף עליכם חסדים טובים, אלא שעל ידי
שתקראו אליו, תעוררו אותו לגלות הנהגה
זאת. ואכן דברים אלו מתרחשים בכל עת,
אלא שלא לעולם הוא נראה תיכף ומיד.
לפעמים רואים אותו מיד, לפעמים לאחר
זמן, ולפעמים אין מצליחים כלל לצרף את
כל חלקי התמונה.

אמור מעתה: אם יהודי שומר תורה
ומצוות ומקיים את ימי ראש השנה כהלכתו,
וכי אין אצלו קרבה זו?! בוודאי הקב"ה
קרוב לכל אחד מאתנו, קראוהו בהיותו
קרוב. והמעשה הנ"ל מלמדנו שלא רק למי
שהולך בדרך התורה והמצוות הוא קרוב,
אלא גם למי שביקש להתרחק ממנו, כי אף
אליו הוא קרוב ומסייע לו לשוב אליו
בתשובה שלימה.

עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר

וזה לשון הרה"ק רבי מאיר מדזייקוב
זיע"א בספר "אמרי נועם" (פרשת כי תבוא)
על הפסוק "והיה אם שמוע תשמע בקול ה'
אלוקיך": יש לרמז על מצות שמיעת קול

תוקע בשופר, וכשאנו מקשיבים היטב לשופר של מטה, אנו זוכים לשמוע שופר של מעלה), ואותו קול שמעו אדם וחיה. זהו "וישמעו את קול ה' אלוקים מתהלך בגן לרוח היום". רוצה לומר, אותו קול שנשמע לרוח היום, דהיינו לפי טבעו של אותו יום, רישא דשנתא.

וזהו גם מה שהשיב אדם הראשון להקב"ה כששאל אותו "איכה" – "את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנכי ואחבא". נתכוון לומר: שמעתי את קולך מדבר אלי, לבי התעורר וראיתי כי עירום אנכי מן המצוות, בוש אני כעת ונכלם, לכן אני מתחבא.

גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם

והנה בשיעור הקודם נתבאר בארוכה שאחד מן המעכבים הגדולים להשתדל בעשיית תשובה, הוא מה שאנשים מתייאשים בידועם שאינו שייך בעולם שישתנה טבעם לטוב.

והלום מצאתי לזה מענה נפלא בספר "אמת ליעקב"⁸ להגאון בעל חוות דעת זצ"ל. במסכת יומא (פו, א) שנינו: "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם", ולכאורה הביאור בזה שהיא ממשיכה רפואה לחולי עמו ישראל הזקוקים לרפואה. אולם דבר זה צריך ביאור כי מה ענין רפואה לתשובה.

כתב על זה בעל חוות דעת: ונראה, דהנה הרמב"ם במס' סנהדרין כתב דיש אדם שנולד בטבע רע, שקשה לו לפרוש מתאוות

לאכילה. הבחור התנער מעפרו וקרא לתדהמת חבריו: "רבנו של עולם, הבנתי את הרמז". ובכן, מכיר אני אותו בחור ויכול אני להעיד לפניכם שכיום הוא מרגלית טובה, והנה הוא עולה ומתעלה בשיבה למצוינים.

הנה כי כן, הקב"ה דואג לכל אחד באשר הוא ומדבר עם כל אחד בשפתו שלו לקרבו אליו. עלינו רק להסכים לשמוע לקולו. וזוהי המצוה שנתן לנו הקב"ה בראש השנה, שנטה אוזן כאפרכסת לשמוע את קולו מדבר אלינו. הן מצוה זו נתונה לנו כל השנה, אך כל השנה היא בהסתר, ובראש השנה היא בגלוי.

בראש השנה עלינו להכין את עצמנו על-ידי אמירת שבע פעמים 'למנצח' ועל-ידי אמירת 'הנני מוכן' ואז להעמיד את עצמנו ככלי מוכן לקבלת דבר ה', או אז ישאיר קול ה' הבוקע מן השופר רושם עז בלבנו, רושם שיחלחל ויחלחל עד שביום מן הימים יטלטל אותנו ויעורר אותנו לשוב בתשובה שלימה.

וישמעו את קול ה' אלוקים

כעין זה כתב הגה"צ רבי שלמה קלוגר זצ"ל על הפסוק (בראשית ג, ח) "וישמעו את קול ה' אלוקים מתהלך בגן לרוח היום": אדם הראשון נברא בראש השנה, ביום א' בתשרי. הבריאה היתה אז מושלמת, אך מיד לקלל אותה אדם הראשון בחטאו כאשר עירב רע בטוב. וכיון שאותו יום ראש השנה היה, תקע אז הקב"ה בשופר (כמו שגילה לנו בעל אמרי נועם, שבראש השנה הקב"ה

⁸ על אגרות הש"ס.

הוא מאתו נפלאות.

ולענייננו, אפילו יהיה טבעו הרע של האדם חרוט כל-כך בנפשו עד שכולם יעידון יגידון עליו שאין סיכוי בעולם שישתנה לטוב, או אפילו יהיה האדם מורגל כל-כך בהרגל מסוים עד שיוגדר על-פי אנשי הרפואה כ'מכור' (addicted) לאותו דבר שאינו יכול להתנזר ממנו, אעפ"כ יאמין שיש לו להקב"ה דרך לרפאות את טבעו, לא רק על-ידי נס למעלה מדרך הטבע (אם כי גם זה יתכן), אלא אפילו בדרך הטבע. הקב"ה יכול להזמין לאדם, כאילו בדרך מקרה, את המומחה הנכון או את הספר הנכון, שיסביר לו בדיוק רב איך להתנזר מהרגלו הרע ולשנות את טבעו לטוב, ואז ירווח לו. יש כאלה מעשים לרוב בכל קהילה מקהילות ישראל.

בהיות הקב"ה בורא רפואות, נתן חכמה בלב הרופאים והמציא להם רפואות שונות לרפאות כל מיני חולאים שבגוף, וכמו שהמציא להם רפואות לחולאים הגופניים, כך המציא להם דרכי רפואה לרפאות טבעי בני אדם, וכשהקב"ה רוצה לעזור לאדם להתנזר מהרגליו הרעים, הרי הוא מזמין לו את הרופא הנכון והנה הוא מוצא רווח לנפשו.

והסירותי לב האבן מבשרם

והאמת שכדי לרפאות טבעו של אדם אין אפילו צורך לעקור את תכונתו משורשה. אדרבא, הלא תכונת האדם היא שורש נשמתו ואם כן לא יתכן שתתבטל. הרפואה היא רק על-ידי שינוי אופן השימוש בתכונה

עריות, וכן לפעמים נולד ברתחת הדם עד שאי-אפשר לו לפרוש מכעס, וכיוצא בזה הרבה, ולפום צערא אגרא. ולזה אתי שפיר, שאם בא לידי חטא ועושה תשובה, הקב"ה מרפא טבעו שלא יקשה עליו שוב השמירה מכעס ותאוה וכיוצא בזה.

נמצא לדברי בעל חוות דעת שכוונת חז"ל באמרם "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם" היתה שהיא מביאה רפואה לטבעם של בני אדם אשר גורם להם לחטוא. ומעתה אין לו לאדם להתייאש בראתו שנולד עם טבע רע או שהתרגל לטבע רע (עד שהתמכר לעשות הרע וכבר אינו יכול להתנזר מהרגליו הרעים מחמת כן), כי אם אמנם בדרך הטבע אין לו אפשרות לשנות את טבעו, אם יתאמץ לחזור בתשובה ויבקש רחמים מהשי"ת שיהיה בעזרו, הקב"ה ישלח דברו וירפא אותו.

בורא רפואות בדרכי הטבע

הנה בספה"ק "בית אהרן"⁹ הביא מהרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז זיע"א שלכן אנו אומרים בברכת יוצר "בורא רפואות" חוץ ממה שאומרים "אדון הנפלאות", כי "אדון הנפלאות" פירושו שהקב"ה מרפא בני אדם על-ידי ניסים גלויים, ולכן אילו היינו אומרים רק "אדון הנפלאות" היה משתמע מכך שהוא זקוק לעשות ניסים בשידוד מערכות הטבע כדי לרפאות אנשים חולים. לכן אנו אומרים גם "בורא רפואות", להודיע שאינו זקוק לשדד מערכות הטבע לשם כך, אלא הוא יכול לרפא אנשים גם על-ידי מהלכי הטבע, והכל

⁹ בפרשת בראשית בהילולא של אביו הק'.

המוטל עליו, והוא לחזור בתשובה, כי התשובה היא זו המביאה רפואה לעולם.

ממציא רפואות לחוזרים בתשובה

הנה ידוע שיש היום מהלכים להוציא אנשים מהתמכרותם לאחר שכלו עליהם כל הקיצין. אחד מהם נקרא "תוכנית שנים עשר הצעדים" (twelve-step program) אשר מחולל נפלאות בהוצאת מכורים מהתמכרותם. ובכן, מי נתן חכמה באדם למצוא אותם מהלכים ולשכללם עד שיוכלו לרפאות בהם בני אדם? הרי אומר: בורא רפואות. בני אדם שסבלו רבות מהתמכרותם, זעקו בסבלם אל השי"ת שיושיע אותם ויחלצם ממצוקתם, עד שנענה להם השי"ת והמציא רפואות כדי שיוכלו להתרפאות בהם.

ואולם כפי שהקב"ה הוא זה שמזמין זיווגו של אדם, כך הוא זה שממציא לאדם את הרפואה הנכונה שתרפא את נפשו. וכדי שהקב"ה באמת ימציא לו את הרפואה הנכונה, עליו לחזור בתשובה. זהו גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם.

ויש להוסיף בזה עוד, שכמו לענין זיווגו של אדם, ידוע שמציאת הזיווג היא על-ידי החזרה לשורש, כי האיש והאשה הם שני חלקי נשמה שלמעלה בשמים היו אחודים, וכשירדו לארץ נתפרדו, וכשנעשה הזיווג, הם חוזרים ומתאחדים כפי שהיו למעלה. כמו כן הרפואה, כשהאדם מתחיל לחזור לשרשו על-ידי התשובה, אז הקב"ה שולח לו את רפואתו.

זו מרע לטוב. אנו סבורים בדרך כלל שהחסרון והתכונה חד הם מפני שהאדם משתמש בתכונתו לרע, אבל באמת אינו כן, אלא כמו שהתכונה יכולה לשמש לרע, היא יכולה גם לשמש לטוב, והעבודה היא להשתמש בה לטוב ואז הנפש מתרפאה.

וכבר אמר כן המגיד הק' ממעזריטש זיע"א¹⁰, בשאלו על מה שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) שאמר הקב"ה "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין", כי לכאורה הלשון אינו מדוקדק, כי תבלין הוא טפל שנותן טעם בתבשיל, וכאן הלא העיקר היא התורה ולא בא להוסיף טעם ביצר הרע. והשיב על הדרך האמור, שכאשר נולד האדם עם תכונה מסוימת אשר טבעה למשוך את לב האדם למקומות בלתי טובים, יש בתכונה זו גם חלק הטוב, ואם כן אין לעקור את תכונתו משורשה, אלא יש לכוונה אל הטוב, ועל זה אמר הקב"ה שברא לו תורה תבלין, כי התורה תדריך אות האדם איך להשתמש נכון עם תכונתו.

והאמת שכך הוא מדויק מאוד בלשון חז"ל "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם", כי אילו היה צריך לעקור את תכונת האדם משורשה, לא היה שייך לכנותו בשם רפואה, כי רפואה שייכת רק במי שאבריו פועלים עדיין אך אינם פועלים כראוי ועל-ידי הרפואה הם חוזרים לפעול כראוי.

הוי אומר: הקב"ה ברא רפואות לשינוי טבעים והרגלים, אך כדי לזכות שידמנו לו אותן רפואות ושהרפואות באמת יועילו לו, בשביל זה צריך האדם לעשות את

¹⁰ ראה 'מגיד דבריו ליעקב' אות כב.

הקב"ה מביא את תשובת האדם לירי

מהם.

גמר

מפתח התוצאות לא נמסר לאדם

כעין זה הביא ב"סידורו של שבת" בשם ה"חובת הלבבות" (שער התשובה פ"י), שהקב"ה יכול לעורר את לב הנגזל למחול לו במחילה גמורה. ובלשונו: בידו כוח וגבורה להעביר העבירה מן הארץ על ידי שיתן בלב הנגזל באשר הוא שם להיות מוחל לו בכל לבבו מה שגזל ממנו ואז נתבטל העבירה מכל וכל בחלק השמים והבריות.

הנה יטען מי שיטען: כבר הלכתי לפייס את פלוני כמה פעמים, אין הוא מסכים אפילו להביט בפניי... קניתי לו אפילו מתנה וזרקה לכל הרוחות...

אכן הצדק עמו, באותה מידה שאין האדם יכול להביא שום דבר לידי גמר, משום שמפתח התוצאות אינו בידי, אין הוא יכול להביא את תשובתו לידי גמרה. יכול הוא רק לדבר אל השי"ת ולנקוט בפעולה. ואם כן אין לו לאדם מה לדאוג על תשובתו, כי אם יעשה את המוטל עליו ותוך כדי יתחנן להשי"ת שיסייע בעדו לחזור בתשובה שלימה לפניו, בוודאי יביא השי"ת את תשובתו לידי גמר באופן שהוא בעצמו לא העלה בדעתו.

התשובה תסבב הכחשת העדות

ה'חתם סופר' (מסכת כתובות) הקשה למה ממתים את מי שעשה עבירה שחייבים עליה מיתה בעדים ובהתראה, יאמר עכשיו שהוא מתחרט ויכופר לו. מיישב החתם סופר, והוא נורא ואיום: אילו היה האדם חוזר באמת בתשובה, היה הקב"ה מסבב

הנה בספה"ק 'סידורו של שבת' (ח"א

שורש ו ענף ב) כתב, שישנם בני אדם שנמנעים מלחזור בתשובה מפני שחטאו בעניינים שבין אדם לחבירו אשר אין עליהם מחילה עד שירצו את חבריהם, וסבורים הם שלא יוכלו לרצותם, אם מפני שכבר הלכו להם או שאינם מכירים אותם כלל, אם מפני שהללו לא יקבלו את פיוסם.

והאמת שטעות גדולה היא, כי אם האדם עושה כפי יכולתו, הקב"ה מסייע לו להשלים את תשובתו ומזמין לו את הדרך לחזור בתשובה גמורה. וכבר אמרו כן בגמרא לענין הגוזל ואינו יודע ממי גזל שיעשה בהם צרכי רבים, ופירשו המפרשים שהקב"ה יסבב שאותם אנשים שגזל מהם יזדמנו לאותו מקום שהעמיד בו צרכי רבים וייהנו מכספו ועל ידי כן תוחזר להם גזילתם ולו המחילה.

מסופר על הגה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא זיע"א, שפעם נקלע לעירו איזה יהודי, וכשנודע לו שאותו יהודי מתגורר בכפר פלוני, התמלא שמחה גדולה. הוא נתן לו סכום כסף וביקש ממנו שיעמיד בכסף זה ספספלים בתחנת הרכבת כדי שהממתנים לרכבת יוכלו לשבת. אחר-כך הסביר למקורביו: פעם כשהייתי בכפר זה התנפלו עלי שודדים, ברחתי מהם והסתרתי עצמי בשדה אחת של תבואה. מאז אני עומד ודואג מתי אמצא את בעל השדה לשלם לו על התבואה. כעת משנודע לי שאדם זה דר באותו כפר, ביקשתי ממנו שיתקן שם ספספלים וסמוך לבי על השי"ת שיזמין את בעל השדה לשבת על הספסלים וליהנות

ובהרגשה שאינם יכולים להמשיך כך אפילו רגע אחד ושהקב"ה מוכרח לחלץ אותם מאותה שוחה עמוקה בה נפלו. לו היינו אף **אנו מרגישים כך, כי אז בוודאי היה הקב"ה מראה גם לנו את קרבתו**. ואכן הדרך להגיע להרגשה זו, היא על-ידי התבוננות ויישוב הדעת, ועל-ידי תפילה ואמירת תהלים. פעולות אלו מסייעים לאדם להכנס למשבצת הנכונה ואז ממילא הוא שומע את קול השופר וחוזר בתשובה שלימה.

לסיום יש לעורר למה שכתבו כל גדולי וצדיקי דורנו מכל הקהילות והחצרות, שעלינו להזהר להיות **בשמחה ברישא דהאי שתא** הגם שהמצב אינו פשוט כלל. אכן כן, ראש השנה הוא זמן של שמחה. על-ידי השמחה מבטלים את הדינים, וזהו רצונו יתברך. רצונו שימליכוהו בשמחה, ושיבטלו את כל הדינים על ידי כן. הדברים נכונים הן כלפי אלו הזוכים להתפלל ברוב עם, והן כלפי אלו שנאלצים להתפלל בבתייהם, כי בשמחה תצאון. מי יתן ויושיענו הקב"ה מכל צרותינו ויתן לנו שנה טובה ומברכת, שנה שמתעשרת בסופה.

שיוכחשו העדים, וכיון שלא הוכחשו, סימן הוא שאינו חוזר בתשובה וכל מה שהוא אומר שהוא מתחרט אינו אלא מן השפה ולחוץ.

הא לנו שכאשר האדם חוזר בתשובה אמיתית כפי יכלתו, הקב"ה מסייע לו בכל מה שנוגע לתשובתו ומשלים לו את החסר. **מי שמזמין פרנסה וזיווגים, הוא זה שמזמין גם תשובה לאדם**. רק אל יתייאש, אלא ידבר עם הקב"ה בשברון לב, והכל על מקומו יבוא בשלום.

לב נשבר ונדכא אלוקים לא תבוזה

הנה בתחילת דברינו הבאנו מעשה בנשמה יהודייה שהלכה לאיבוד וקירבה הקב"ה בהשגחה פרטית לעבודתו, ונתבאר שאם לרחוקים הקב"ה מראה את קרבתו, כל שכן לקרובים. אכן לפעמים תתחמק לה מחשבה בקרב בני אדם: אם כנים דבריך, מדוע רוב המעשים האלה מתרחשים דווקא בקרב הנשמות האבודות?

והתשובה לזה, שרק הם מחמת מצבם הביש, פונים אל הקב"ה בשברון לב אמיתי

אחדות ישראל – מהעבודות החשובות שביום הכיפורים

שיושב וקושר כתרים לאותיות [רוצה לומר: התגים שמעל האותיות בכתיבת סת"ם], אמר לפניו: רבונו של עולם מי מעכב על ידך [מי מכריח אותך להוסיף כתרים על התורה]? אמר לו: אדם אחד שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבה בן יוסף שמו ושעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תלים של הלכות".

כוונתו לומר שבזכות ר"ע שעתיד לדרוש תילי תלים של הלכות על כל תג ותג, חייב אני להוסיף תגים אלו על האותיות, וכמבואר שם בגמרא שר"ע השיג יותר ממשה רבינו בהבנת התורה, עד שמשה רבינו בעצמו נתקשה להבין את דבריו, וכבר נאמרו בזה פירושים רבים, אך זה הפשטות שם.

רבי עקיבא השלים את מדרגתו ביום הכיפורים

נחזור לענייננו: האריז"ל תיקן לומר פסוק זה בכניסתו של יום הכיפורים מפני שמוזכר בו שמו של ר' עקיבה. והנה ב"סדר הדורות החדש" (תנאים ואמוראים ערך ר' עקיבא) מביא מספר "שנות חיים" שהביא מהמדרש, שיום הריגת רבי עקיבא היה ביום הכיפורים. ונמצא לפי זה שמה שאמרו בגמרא (ברכות סא, ב): "בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים", היה זה זמן קריאת שמע

אור זרוע לצדיק בפתחו של יום הכיפורים

לפני "כל נדרי", אנו אומרים את הפסוק (תהילים צז, יא): "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", וזה על-פי תקנת רבינו חיים ויטאל ז"ל בשם רבו האר"י הק' ז"ל, ומובא הטעם מפני שמסופי תיבותיו יוצא "ר' עקיבה". הזכרת שמו של ר' עקיבא, בכוחה לסייע לנו בעבודת היום כדי להיטרה מטומאתנו ולהתכפר מעוונותינו.

ומה נפלא להביא מהקדמת הספר "אור זרוע" לרבי יצחק ב"ר משה מוּינא, מגדולי הראשונים, בה הוא כותב למה קרא שם חיבורו כן למרות שאין בו שום רמז לשמו או לתוכן חיבורו, והנה לשונו: "קראתי בשם זה החיבור אני המחבר יצחק ב"ר משה מפני חיבה יתירה שמצאתי בזה המקרא אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, סופי תיבות ר' עקיבה ונכתב בפירוש ולא ברמז... ומפני החיבה הגדולה שהאיר הקב"ה את עיני שמצאתי את שמו נכתב בזה המקרא "אור זרוע", למדתי מכאן שיש לכתוב ר' עקיבה בה"א ולא באל"ף. אשריך ר' עקיבה שרוד המלך כתבך בנבואה בספרו".

ומוסיף שם ה"אור זרוע": "ואשריך [ר"ע] שהראה הקב"ה תורתך למשה רבינו, כההיא דהקומץ רבה דאמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה

של יום הכיפורים.

הא לנו שר' עקיבא קשור היה בקשר הדוק אל יום הכיפורים, עד שביום זה זכה ונזדמן לו מה ששאף כל ימיו וכפי שאמר לתלמידיו: "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? והנה ביום זה נהרג על קידוש שמו יתברך ועלה ונתעלה לשמי רום.

והביא שם בסדר הדורות, שלאחר שהרגו את רבי עקיבא, מינתה המלכות שומרים לשמור עליו שלא יטמינוהו. בא אליהו הנביא (שהיה כהן) וביטל כהונה לכבודו וקברו.

רואים אנו מכל האמור שהנשמה הגבוהה ביותר שהיתה בעם ישראל, היתה נשמתו של ר"ע, אשר השיגה נ' שערי בינה, לעומת נשמתו של משה רבינו שהשיגה רק מ"ט שערי בינה. ונשמה זו שאפה להגיע לשלימות גדולה יותר, ומתי זכתה לכך? בקריאת שמע של יום הכיפורים. ודבר זה אנו מזכירים כאמור מיד עם כניסתו של היום הקדוש.

אחד מתלמידי ה"חתם סופר" מעיד בספרו שבשעה שהיו מוציאים את הספר תורה בתפילת כל נדרי היה רבו אומר את המאמר המפורסם של רבי עקיבא, אשר בו נחתמת מסכת יומא, המסכת העוסקת בדיני יום הקדוש: "אמר ר' עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים...", והיה נותן טעם למנהגו, כדי שביום זה שנהרג יהיו שפתותיו דובכות בקבר ויבקש עלינו רחמים.

הבחירה בין אב למלך נמצאת בריצו החברים

והנה יש לנו לבאר מעתה השייכות בין מאמרו זה של ר' עקיבא ליום הכיפורים, שהרי כלל הוא בידינו שכשמוזכר מאמר מסוים במסכת מסוימת, אינו ענין מקרי, אלא בא לבטא את מהות המסכת, וכל שכן כאן אשר המשנה עוסקת תחילה בדרכי הריצו שעל ידיהן ישיג האדם כפרה גמורה ביום הכיפורים, והיא מפטירה במאמר זה של ר' עקיבא, הרי שמאמרו של רבי עקיבא נחוץ מאוד כדי להבין על ידו מהותו של יום הכיפורים, הגם שבמושכל ראשון אין לו שום שייכות שכן הוא עוסק בטהרה שלעתיד לבא ולא ביום הכיפורים.

אכן ה'חתם סופר' עצמו כתב שם על המשנה לבאר באופן נפלא סמיכות המאמרים, ואלו דבריו: הנה קודם מאמרו של רבי עקיבא נאמר שם בשם רבי אלעזר בן עזריה: "עבירות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר; עבירות שבין אדם לחבירו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו". והנה הפירוש הפשוט הוא, שאם אין האדם מרצה את חבירו, אין יום הכיפורים מכפר לו על העבירות שבינו לבין חבירו, אבל על העבירות שבינו לבין המקום יום הכיפורים בוודאי מכפר לו. אולם ב"פרי חדש" וב"פלא יועץ" הובאה שיטה אחת שלפיה אם אין האדם מרצה את חבירו, אין יום הכיפורים מכפר לו אפילו על העבירות שבינו לבין המקום, כי החיוב לרצות את חבירו מעכב את הכפרה הכללית.

ומעתה יובן הפלא ופלא סמיכות מאמרו של רבי עקיבא למאמרו של רבי אלעזר בן עזריה, כי הנה הקב"ה יכול להתנהג

מי את מטהרין ומי מטהר את אתכם, לפני אביכם שבשמים" – אביכם דייקא ולא מלככם.

האב מנקה את בניו בכבודו ובעצמו

הרה"ק ר' שאול ידידיה ממאדז'יץ זיע"א בעל 'אמרי שאול' מסר בשם זקנו הרה"ק רבי שמואל אליהו מזוואליץ זיע"א, על מה שנאמר (ויקרא טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם". הנה כפרה הוא מלשון קינוח, והנה מדרכו של עולם הוא, שמי שעוסק בקינוח התינוק מהטינופת שלו, הוא המשרת או המשרתת. וכשאלו עושים זאת, אינם שמים אל לבם לבכיו של התינוק. עושים הם את המוטל עליהם בכוח ותו לא. אבל כשאם התינוק תקנח אותו, היא תעשה אותו ברכות ובנעימות כדי שלא יכאב לו. על זה אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמים! – הקב"ה רוצה לנקותכם כי מוכרחים אתם להינקות, אבל לא יתן לאחרים לעשותו כי עלולים הם להכאיב לכם, אלא הוא עצמו יכפר עליכם ויזרוק עליכם מים טהורים ומבלי כל יגון ואנחה תצאו מלפניו זכים וטהורים. הוי אומר: לא סליחה לבד אנו משיגים ביום הכיפורים, אלא אף גם כפרה וחיטוי. נשמתנו מתרחצת אז ומיטהרת מכתמיה. וברור הדבר שחמשת העינויים מסייעים לזה, שכן נחשבים הם כייסורים המכפרים, אבל בסופו של יום, הקב"ה מנקה אותנו בנעימות וברכות כאשה זו הרוחצת את בנה הקטן, ועל דא אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל.

וב'שפת אמת' כתב, שרבי עקיבא הולך במאמר זה לשיטתו, שהרי הוא עצמו אמר: "זה כלל גדול בתורה, ואהבת לרעך כמוך",

עמנו בבחינת "מלך" ויכול להתנהג עמנו בבחינת "אב", וכפי שאנו אומרים "אבינו מלכנו". וכשהוא מתנהג עמנו בבחינת "מלך", אין אנו יכולים להתכפר מעוונותינו בלי עונשים ויסורים, שהרי דין הוא שהמלך אינו רשאי למחול על כבודו. אבל כשהוא מתנהג עמנו בבחינת אב או כאחים ורעים (וכפי שאמר רש"י במסכת שבת [לא, א] על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" באחד מפירושו, שתיבת רעך עולה על הקב"ה) שחטאו זה לזה, יכולים אנו להתכפר מעוונותינו גם בלי עונשים ויסורים, וכמו שנאמר (משלי י, יב) "על כל פשעים תכסה אהבה".

והנה אם האדם אינו שב מהעבירות שבין אדם לחבירו, הרי הוא מגלה בדעתו שהקשר שלו עם הקב"ה הוא כקשר שבין עבד למלך, שהרי הוא אומר בפירוש שאינו רוצה לפתור כעת את החשבונות שיש לו עם הקרובים אליו והוא משאיר אותם להזדמנות אחרת, ומדוע הוא שב כעת מן העבירות שבינו לבין קונו? אין זה אלא מחמת הפחד שהוא מפחד מן המלך. ולאדם כזה שמגלה כי הקב"ה הוא בבחינת מלך, אף הקב"ה מתייחס אליו כיחסו של מלך אל עבדו ואומר לו: איני מוחל לך עד שיבואו הייסורים וינקו את נשמתך. אבל אם הוא שב גם על העבירות שבין אדם לחבירו, אזי הקב"ה מוחל לו בבחינת אח ורע וחוסך ממנו יסורים ומכאובים.

ולכן לאחר שאמר רבי אלעזר בן עזריה שאין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו, בא רבי עקיבא ואמר: היודעים אתם מה יהא חלקו של זה שמרצה את חבירו? "אשריכם ישראל" ומדוע? כי "לפני

להשפיע עליהם.

הנעלבים הולכים להתפיים עם העולבים

וממשיך השל"ה הק': "לכן, אנשי מעשה שבדור התנאים והאמוראים, אף אם היו הם הנעלבין, היו ממציאין עצמם לעולביהם, כדי שיתרצו זה לזה" – רגילים אנו שהמעליכים את חבריהם מסתובבים דאוגים בערב יום הכיפורים ברצונם לפייס את חבריהם כדי שיוכלו להשיג כפרה לעצמם. אנשי המעשה שבדור התנאים והאמוראים, הסתובבו דאוגים מפני שהיו מי שהעליכו אותם ורצו הם להתפייס עמם ולהודיע להם כי הם סולחים להם בלב שלם כדי שיהיה איחוד בין הנשמות. ידעו המה ברוב קרובותם שאם יהיה פירוד בין הדבקים לא יוכלו אף הם להשיג כפרה, ועשו כל טעדיך כדי להשיב את האיחוד לתיקונו.

מחאתו של השל"ה כנגד המנהג הפסול לפני כל נדרי

עוד כתב השל"ה (ר"ה פרק דרך חיים תוכחת מוסר): למדנו מכל זה, שהחוטא בינו לבין חבריו, צריך לרצות את חבריו. ולא כמו שראיתי מקום, שנהגו בערב יום כפורים, סמוך להתחלת שליח צבור 'כל נדרי', הולכים האוהבים זה אצל זה בבית הכנסת לבקש מחילה מחבריו, והוא לא שונא לו ולא מבקש רעתו, ויגיד עליו ריעו ויאמר לו, כי לא ידע ממנו שום דבר רע מעולם, כי אם טוב בהחלט. והנה 'אמת ושלום נפגשו', ומוחלים זה לזה במקום שלא היו צריכין מחילה, כי היה לכם שלם זה עם זה כל ימיהם לעולם. אבל השונאים זה את זה נשארים במקומן,

דהיינו שכל התורה עומדת על אהבת הזולת. על כן אמר: אם תקיימו מצוה זו במלואה, וכל אחד ירצה את חברו ויתקן את הפגמים שבינו לבין זולתו, אזי "אשריכם ישראל", כי כפרתכם תהיה שלמה על ידי אביכם שבשמים.

פירוד הענפים מעכב את הכפרה

עוד מצאנו ביאור נפלא בהבנת הקשר בין אחדות ישראל לכפרתם ביום הכיפורים בדברי השל"ה הקדוש (ר"ה תורה אור ק"א). ואלו דבריו: הנשמות יש להן שורשים וענפים. חלקי הנשמות הנמצאים בגופים בזה העולם, הם רק הענפים, ושורשיהם נמצאים למעלה תחת כסא הכבוד. כשהקב"ה מתראה אל השורשים, נשפע אור אל הנשמות בהידבקן אליו והרי הן מתנקות ומיטהרות מאליהן. והנה ביום הכיפורים הקב"ה מתראה אל נשמות בני ישראל ועל ידי כן הן מיטהרות ומשיגות כפרה גמורה. אולם כל זה יכול להיעשות רק אם אין שום פירוד בין הענפים, אבל אם יש ביניהם פירוד ח"ו, הרי זה מעכב את הדבר.

וזה לשון השל"ה: "ועתה, אם ימצא בינו לבין חבריו טינא, הרי הוא מפריד ומחלק השורש העליון, וכמעט מכניס בו שנאה שהוא פירוד, ואיך אפשר שישופע עליו אור התשובה, והוא מפריד בו חס ושלום" – וביאור הדבר, כי למעלה בכסא הכבוד, כל השורשים חד הם, וכשהענפים מפרידים את עצמם למטה זה מזה, גורמים הם לשורשים גם כן להתפרד זה מזה, ואזי אין אור התשובה יכול

באחדות, אף אני לא אהיה עמכם.

רבי עקיבא ויום הכיפורים – שניהם בלתי מובנים

האדמו"ר מטאלנא-ירושלים שליט"א השווה לענין זה דבר נפלא: הנה אמרו במסכת סנהדרין (לח, ב): "אמר ריש לקיש מאי דכתיב זה ספר תולדת אדם - מלמד שהראהו הקב"ה [לאדם הראשון] דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו [שמת במיתה קשה], אמר (תהלים קלט, ז) ולי מה יקרו רעיך אל [כלומר: כך עלה במחשבתי ואין לך רשות להרהר אחרי, וכאותו לשון המובא במנחות: "שתוק! כך עלתה במחשבתי"].

וביאור הדבר: **אדם הראשון ביקש לראות את תכלית הבריאה, ולכן חיפש דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, עד שהגיע לרבי עקיבא ושמע כלל גדול שבתורתו – ואהבת לרעך כמוך – עצר ואמר: "הנה זהו תכלית הבריאה" ושמח בתורתו.**

והנה באותו מזמור בתהלים נאמר גם (פסוק טז): "מיים יוצרו ולו אחד בהם", ואמרו על זה במדרש (תנחומא בראשית): "ר' יהושע אומר - ולו אחד בהם, מימים שברא הקב"ה, בחר לו אחד מהם, ואיזה הוא זה? יום הכיפורים! שנאמר הלא זה צום אבחרהו (ישעיה נח, ו)".

מבואר מזה שאדם הראשון כשהסתכל וחיפש את תכלית הבריאה, בנפש מצא את נפשו של רבי עקיבא, ובזמן מצא את יום הכיפורים, והנה סוף דבר היה שרבי עקיבא עצמו הגיעו לשלמותו בעיצומו של יום הכיפורים.

ואינם הולכים זה אצל זה, על דבר אשר לא קדמו אותו חבירו לילך אצלו בראש (כל אחד ממתין לחבירו שיקדים לפייסו), ומי כהחכם יודע פשר דבר, בין שני שונאים שהם חכמים בעיניהם, וכל אחד חושב בדעתו שהוא צדיק בריבו, בל למד צדק מ"רב", דבמקום גדולתו שם נראה גבורת ענותנותו, ללכת אחרי האיש הטבח ההוא, להוציא הדברים שיש עליו בלבו, אע"פ שהטבח חטא לו, כמו שפירש רש"י שם במקומו (יומא פז א, ד"ה ממציא נפשיה, וכו'). קל וחומר לכל אדם אצל השוה לו. וכל שכן לגדול הימנו, שילך אצלו לפייסו ויאחזנו ולא ירפנו, ובדברים ירצנו, עד שיאמר מרוצה אני, יענה ויאמר סלחתי, כפי כן לבי.

השל"ה הק' לימדנו שהשגת הכפרה קשורה ואחווה במצות "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), כי בלי שיהיה איחוד בין הענפים, לא יוכל אבינו שבשמים להתראות אל השורשים. ושמה אפשר לכארו בדרך משל, כי האב הנמצא בשמחת נישואין של אחד מצאצאיו, אינו יכול להנות מן השמחה כל עוד בניו רבים זה עם זה ואינם רוצים ליטול חבל בשמחה זו. חפץ הוא בשמחה כזו שבו כל הבנים אוהבים זה את זה ומתנהגים באחווה ורעות.

ועל פי זה נוכל להבין מה שפירש רש"י כי תיבת "לרעך" עולה על הקב"ה, כי שניהם קשורים זה בזה, ואין האדם יכול להידבק אל הקב"ה כל עוד הוא אינו באחדות עם חבריו מישראל. וכן פירשו הצדיקים לשון הפסוק "ואהבת לרעך כמוך אני ה'", נתכוון הקב"ה להודיע לאיש הישראלי: אם אתה אוהב את רעך כמוך, אני ה', אני אהיה השלישי שישתתף אתכם, אבל אם אתם לא תהיו

העיניו שבריצוי

הרוחני. כשנכנסים אל הסוכה הכלולה מדפנות וסכך, מוכיח הדבר שאנו נכנסים לחסות בצל כנפיו של השי"ת וכן הלאה. אף כאן, הרי כולנו יודעים שאם האדם יש לו טינה על חבירו או על אביו וכדומה ואינו יכול לדבר עמו מחמת כן, הרגשתו רעה מאוד ודומה בעצמו כאילו משא גדול טעון על לבו, וכיון שאותה טינה מסתלקת ויכול הוא לשוב ולהסתכל בעיניו של בעל דבכיה (לשעבר), נכנסת בו רוח חדשה ושלווה גדולה אופפת אותו.

דבר זה הוא סמל ודוגמא למה שמתרחש עמו בפנימיות נשמתו, כי כפי שהוא מתאחד עם נשמות חבריו מישראל, כך יכולה הארת הקב"ה להאיר בו יותר ויותר וליתן בו נשמה חדשה שאין בה שום כתם או לכלוך.

ולפי המתבאר מהספרים הקדושים שהובאו בתחילה, אין צריך לרצות את חבריו שפגע בהם דווקא, אלא כל שהאדם יכול להרבות באהבת חברים, כגון על ידי שליחת מתנה או מכתב של חיזוק לאיש בודד וגלמוד וכדו', הרי זה משובת. כי על ידי זה הוא מוסיף לאחדות ישראל. והנה נפתח לנו חלון חדש בעבודת יום הכיפורים, ואנו יכולים לנצלו על כל צעד ושעל, כגון להתפלל בעד חברינו או להסביר פנים לחברינו, כי ככל נוסף באחדות ישראל, כך נזכה לקבל יותר מהארה זו שמאיר עלינו אבינו שבשמים.

עוד זאת יש לדעת, על-פי הידוע שחלק מכפרת יום הכיפורים הוא על-ידי העיניו וכמו שציוותה תורה (ויקרא כג, לב) "ועיניתם את נפשותיכם", וכפי שנתבאר שכל דבר הקשה לו לאדם, יכול להתחשב לו כיסורים כדי לחסוך ממנו יסורים אחרים קשים ומרים. ומעתה, כשהאדם רוצה לילך ולפייס את חבירו על עוול שעשה לו בימים מקדם, יכול הוא לנצל את ההזדמנות ולכוון שהקושי שבדבר זה, ימק את חטאיו, שהרי ברוב המקרים תהיה לו בושה גדולה מחמת כן, כי הלא עד כה טען שהצדק עמו ואדרבה הלה צריך לרצותו, וכן יהיה לו קושי בעצם זה שהוא צריך להיכנע בפניו ולהודות על האמת וכו'.

אך לפי האמור, גם אילולא הייסורים שבדבר, עצם זה שיתאמץ למעלה מכוחותיו כדי להשיב האיחוד בינו לבין חבירו, ישפיע על נשמתו אותה הארה של התשובה ויזכה לכפרה גמורה וחלוטה מאת אביו שבשמים.

הצורה הגשמית מעידה על הצורה

הרוחנית

והנה יש להתבונן בדבר נפלא: ידוע לנו שפעמים רבות הצורה הגשמית מצביעה על הצורה הרוחנית, וכמו למשל במצוות התורה, שהמעשה הגשמי מצביע על המעשה

יסורים ערבים ונעימים למרק את החטאים

חרטה על העבר לשם מה?

העתיד, מה שגורם לשינוי המעשים לטובה מעתה והלאה.

**האם ביטל הבעש"ט את הצורך
בסיגופים?**

דבר נוסף שיש ללבן: הנה התרגלנו לומר שמאז זרח נרו של הבעש"ט הקדוש, בטלו התעניות והסיגופים; מאז סלל לנו את דרכו דרך החסידות, אין לנו יותר להתעסק בדברים מעין אלו, כי לא אלו אשר יקרבו אותנו אל בוראנו. והאמת שכך כתבו הצדיקים הקדומים מתלמידי הבעש"ט, הרה"ק בעל "נועם אלימלך" זיע"א וחביריו, וכן איתא בספר הקדוש "בית אהרן" (שם) על הפסוק (ישעיה כז, יג) "והנידחים בארץ מצרים", שעל ידי שהאדם מצר את עצמו ועוסק בתעניות וסיגופים, עלול הוא להידחות מן הקדושה. ומפטיר שם שיש בזה ממה נפשך: אם אין האדם הולך בדרך הישר, מה יועילו לו הסיגופים, ואם הוא הולך בדרך הישר, אף האכילה והשינה טובים עבורו. ואדרבה – יאכל טוב וישן טוב ומוחו יהיה צלול לעשיית תשובה. וכבר אמרו הצדיקים שהרבי ר' אלימלך התענה עשרים ואחת שנים, ומתוכן שבע שנים עבור דורות העתיד, כדי שלא יזדקק יותר לתעניות.

אולם מאידך גיסא אנו מוצאים לשונות בספרים הקדושים שיש ענין גם בזמנינו בתעניות וסיגופים. והשאלה נשאלת

כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ב ה"ב): "ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר (ישעיה נה, ז) יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר, שנאמר (ירמיה לא, יח) כי אחרי שובי נחמתי. ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר (הושע יד, ד) ולא נאמר עוד א-להינו למעשה ידינו וגו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו". מבואר מדבריו שיש שלשה תנאים למעשה התשובה, האחד שיקבל לשנות את דרכו לעתיד, והשני שיתנחם על מעשיו הרעים, והשלישי וידוי.

אולם באמת יש להבין מדוע נחוץ כל-כך עבור מעשה התשובה להתחרט על העבר. הקבלה על העתיד מובנת שפיר, כי על ידה יתקן האדם את מעשיו ויתחיל להתנהג כדבעי בינו לבין קונו ובינו לבין זולתו, אך מה יתן ומה יוסיף לו לאיש במה שיתחרט על עברו?

אף בספר הקדוש "בית אהרן" (ליקוטים עמ' קמו) איתא: "תשובה איז דער עיקר חרטה, און די הארץ איז דער כלי פון חרטה" [עיקר התשובה הוא החרטה, והלב הוא הכלי של החרטה]. וכאן אנו עומדים ומשתאים: האמנם כן?! העיקר של התשובה זה החרטה?! הלא התרגלנו לחשוב עד כה שהעיקר זה הקבלה על

לנקותו, ודומה הדבר לילד קטן שנכנס למים מזוהמים שאע"פ שאינו אשם ואביו סולח לו מיד, אך בפועל צריך הוא להסיר את הזוהמא מבגדיו. אולם, יודע אני שהקב"ה הוא כל יכול, והנה כששוטפים את התינוק במים כדי לחטאותו ולהסיר ממנו הזוהמא, אפשר לעשותו במים רותחים כדי שיצרח ויבכה, אפשר לעשותו גם במים קפואים כדי שיכאבו לו עצמותיו, ואפשר לעשותו גם במים פושרים ולהוסיף לו בורית (סבון-זייף) כדי שיהיה לו ערב ונחמד. מדוע אם כן כשהקב"ה מנקה אותנו הוא מייסרנו? וכי קצרה ידו מלנקותנו מבלי שיכאב לנו?!

סיכום ג' השאלות: א. מדוע נחורף כל-כך עבור מעשה התשובה להתחרט על העבר? ב. האם יש לנו שייכות בזמנינו לתעניות וסיגופים? ג. מדוע זקוקה הנשמה לייסורים כדי למרקה?

העמלות בעולם הזה כאין וכאפס לעומת התמורה

בבואנו להשיב על שאלות אלו, צריך להזכיר תחילה, שכל מה שאנו רוצים להשיג בזה העולם, חייבין אנו לעמול עליו תחילה, וכמו שנאמר (איוב ה, ז) "אדם לעמל יולד", והסיבה לזה, מפני שהקב"ה רוצה להטיב לנו בשלמות ואינו רוצה ליתן לנו "נהמא דכיסופא"¹¹. ופירוש הדבר, כי אם האדם לא יעמול על הטובה כדי לקנותה, תחסר לו בשלמות ההטבה לנצח נצחים, ומאחר ואנו נמצאים בעולם הזה רק לשבעים שנה, שהם כאין וכאפס לעומת הנצח נצחים שממתין

מעתה: האם יש לנו היום שייכות לתעניות וסיגופים, או שמא אנו נשענים על כך שהרבי ר' אלימלך כבר התענה עבורנו ודיינו בכך?

מדוע לא יתנקו החטאים במים פושרים?

שאלה נוספת שיש לעמוד עליה ואשר נשאלה מפי יהודי שבתחילה היה רחוק משמירת תורה ומצוות בתכלית הריחוק ולא היתה לו שום ידיעה על התורה ונותנה, עד שזכה ונחתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד ונהפך לאיש אחר אדוק בתורה ובמצוות לשם ולתפארת. בעל תשובה זה שאין צדיקים גמורים יכולים לעמוד במקומו, מתמודד עם קשיים עצומים בלי סוף הן בענייני פרנסה והן בשאר עניינים, ושאלתו עומדת וצוחת, מדוע עשה לי האלוקים ככה, הלא הנחתי את כל אשר לי, את משפחתי העשירה, את ההרגלים הרבים שהיו לי, הכל כדי להתקרב אליו ולשמור את מצוותיו, והנה מהמורות רבות כל כך מתייצבות בדרכי. כדי לסבר את האוזן במה דברים אמורים, אתאר בפניכם שיהודי זה דר בדירה בת שלושים מטרים (בערך 323 רגל רבוע) עם חמשה ילדים! הוי אומר: שבעה נפשות בחדר קטן וצפוף! לאחרונה נולד אצלו תינוק והתאונן באוזניי שאין לו היכן להשכיבו.

היהודי שאל אותי בזה הלשון: שמעתי בעבר, שכאשר הקב"ה מביא ייסורים על האדם, אין זה בגלל שהוא רוצה להענישו, אלא בגלל שהאדם התלכלך וצריך

¹¹ ראה יערות דבש (דרוש יב).

ידו.

והנה דוד המלך ע"ה לימד אותנו גודל מעלת הלב השבור, וכמו שאמר בתהלים (נא, יט): "לב נשבר ונדכה, אלוקים לא תבזה". הקשר שיש לו לבעל הלב השבור עם השי"ת, קשר הדוק הוא מאוד. **ולא זו בלבד, אלא דבר זה גם מנקה את נשמתו. החרטה העמוקה שיש לו לאדם על חטאיו, עד שאינו מסוגל להביץ כיצד נכשל בכלל בחטאים אלו, גורמת ללבו להישבר, וכשלבנו שבור בקרבו, חטאיו נמחקים ונשמתו נשאת מצוחצחת ומלובנת.**

"לב נשבר" נקרא בימינו "עגמת נפש", וכבר נודע ורוב האנשים יעידו כי "עגמת הנפש" קשה עבורם פי כמה וכמה מכאב פיזי ביד או ברגל. ייסורי הנפש קשים בדרך כלל פי כמה מייסורי הגוף, וייסורים אלו אע"פ שאינם נראים לעין מנקים את הנשמה בתכלית הניקיון.

אין דבר שלם יותר מלב שבור

ובספר "דרך צדיקים" (פ"ה אות יב)¹² איתא: פעם אחת אמר לי הרה"ק רבי מאיר שלום מפאריסוב [קאלושין] זיע"א¹³, זהו תיקון לחטאת נעורים, להיות לאדם לב נשבר, כי קלקול החטא הוא מה שפגם בצורה, וכשיש לו לאדם לב נשבר, הרי הוא כאומר על עצמו שהוא בבחינת "אין" (שהרי אין הוא במיטבו, וכאותו לשון השגור בפי ההמון: "ער איז אויס מענטש") והוא ממשיך לעצמו על ידי זה חיות חדשה וצורה

לנו בעולם הבא, לפיכך נתן לנו הקב"ה לעמול קשה כמעט רגע בזה העולם, כדי שעל ידי עמלות זו נזכה לכל הטוב השמור לצדיקים אשר עין לא ראתה וכל חללי דעלמא לא ישוו לרגע אחד ממנו.

ובזה תבוא התשובה לשאלה השלישית: ניקיון הנשמה בהכרח שיעשה באופן קשה, שהרי ניקיון זה בא להקנות לו לאדם טובה וגדולה אשר אין שכל אנוש משגתם, ואם כן מוכרח הוא לעמול עליו. היסורים והסבל שהם מנת חלקו, הם כתשלום עבור כל אותה טובה וגדולה שיקבל בעתיד כדי שלא תהינה בבחינת "נהמא דכיסופא", ואם כן אין שום חילוק אם היה אשם במעשיו או לא; סוף כל סוף נשמתו זקוקה לניקיון אשר בא להיטיב עמה לאין ערוך, ולשם כך הוא זקוק ליסורים.

לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה

השתא דאתינא להכי, ניתי ונחזי יסוד גדול שלימדונו הצדיקים. היסורים המקנים לנו את הטובה הגדולה לעתיד, אינם צריכים להיות יסורים גופניים דווקא, שהרי לפי המתבאר אין כוונתו של השי"ת להכאיב לנו דווקא, אלא כוונתו שנעמול על ניקיון הנשמה, כדי שנוכל לזכות לכל הטוב השמור לה, ולכן אם נמצא עמל כזה שאינו גורם לנו יסורים גשמיים, נוכל להסתפק בה. הרי אומר: אם יתאמץ האדם לעשות דבר מה הקשה לו עד מאוד, כדי לקיים רצון בוראו, אף הוא ליסורים ייחשב ותתנקה נשמתו על

¹² הנהגות טובות והדרכות ישרות בעבודת השי"ת מלוקט ומקובל מהרבה צדיקים, להרה"ח רבי אברהם יעלין מווענגראב מח"ס אורך אפים.

¹³ בנו של הרה"ק רבי יהושע אשר מפאריסוב בן ה"הודי הקדוש' מפרשיסחא זיע"א.

והנה לכשנעמיק בדברי הרה"ק מפאריסוב, נמצא שיש שני עניינים בלב נשבר וכל אחד מהם מביא לו ניקיון לנשמתו, החלק האחד הוא עצם זה **שהוא מתייסר בייסורי הנפש**, והחלק השני הוא זה **שהוא מגיע לענווה אמיתית ומרגיש את לבו כחצוי**, כי אז הוא מתחבר אל שורשו ומקבל חיות חדשה.

הרבי מלעכוויטש לבו השבור של הגולן

בקרבתו של הרה"ק רבי מרדכי **מלעכוויטש** זיע"א היה אופה לחם, בער ולא יידע, שכונה בשם "מרן-צ'יק". דרכו בקודש היתה כאשר היו מביאים לו קמח לאפות מהם לחמים, לגזול קצת מן הקמח של כל אחד ואחד ומן הקמח הגזול לאפות לחם לעצמו. אולם, מידי ערב יום הכיפורים היה אדם זה נזכר במעשי הגזילה שלו ומרוב חרטה היה לבו נשבר בקרבו, והיה הרה"ק **מלעכוויטש** אומר לתלמידיו: **מקנא אני באיש זה שזוכה ללב נשבר**.

וכאן המקום להדגיש, שכבר הזהירו הצדיקים שאין לעסוק יותר מדי בחטאי העבר, וכפי שאמר ב"בית אהרן" שדרכנו הוא לקיים "סור מרע" על-ידי "עשה טוב", ובפרט נכון הדבר לאלו שעל-פי תכונת נפשם אם יתחבטו בחטאי העבר ישקעו בעצבות ומרה שחורה ר"ל, כי בוודאי אין להם להתחבט יותר מדי בעברם. אך בכל זאת, גם בזה **המעט שהאדם מתחרט על חטאיו ומקבל מחמתו לב נשבר, יש לו לשמוח בו בהבינו שעל ידו הוא זוכה לניקיון הנשמה**.

עוד זאת יש לדעת, שאם אמנם מי

חדשה וממילא מתנקה מחטאיו.

וכן איתא בשם הצדיקים שאין דבר שלם יותר מלב שבור, והביאו המגיד הקדוש **מקאזניץ** זיע"א, ופירש בטעם הדבר כי באמת לבו של אדם הוא רק חצי אחד מתוך שני חצאים, כי החצי השני הוא למעלה בכסא הכבוד, וכדרך שפירש **המגיד הקדוש ממעזריטש** זיע"א (אור תורה בהעלותך) על הפסוק (במדבר י, ב) "עשה לך שתי חצוצרות" שהם שתי חצאי צורות, ולכן כאשר האדם מרגיש את לבו שלם, פירושו שהוא מובדל ח"ו ומפרש מאותו חצי הנמצא למעלה, ורק כשהוא מרגיש את לבו שבור, אזי הוא מחובר עם החצי השני הנמצא למעלה, ואין לך דבר שלם מזה.

וזהו הפירוש בדברי הרה"ק מפאריסוב, **כי על ידי הלב השבור, מתחבר האדם עם חציו השני הנמצא למעלה ומקבל חיות חדשה**, ומשכך זוכה הוא לניקיון הנשמה. ועיין שם בספר "דרך צדיקים" שהוסיף **שצריך לעשות כן בשמחה גדולה**, ובאמת זו אחת מן המלאכות הקשות שבמקדש, להיות בלב נשבר ועם זאת להיות בשמחה, אך זו העבודה.

כן סיפר הגה"צ ר' אליעזר דוד פרידמן שליט"א, ששמע כמה וכמה פעמים מרבו הרה"ק רבי חיים מאיר מוויזניץ זיע"א, שהוא מחפש את האדם שיש לו לב נשבר והוא בשמחה, דהיינו שמצא את הדרך הנכונה לאזן בין השניים. והוסיף שאם יודיעו לו שבאחת מקצות העולם יש אדם שיודע להחיות מתים ובקצה אחרת יש אדם שיש לו לב נשבר והוא בשמחה, יבחר ללכת אל זה שיש לו לב נשבר והוא בשמחה על פני זה שיודע להחיות מתים.

אי אפשר להשיג תיקון לנשמה. על כן אמר לו מה שאמר כדי שלבו יישבר בקרבו. אך הוא, במקום לקבל את דברי הצדיק, נעשה ברוגז והלך לו.

כן היו מהצדיקים שהתבטאו לאמר שהם אוהבים את היהודי קודם הליכתו למקווה יותר מאחר הליכתו למקווה, כי אחרי המקווה מרגיש הוא טוב בעצמו: "ב"ה כבר טבלתי, הכל בסדר". לפני המקווה, יש לו לב נשבר והוא אהוב יותר. הצדיקים אהבו את הלב הנשבר ובלבד שהגיע ממקור טהור ולא ממקור של עצבות.

והנה לאחר שנתברר לנו שהחטא שיש לו לאדם על החטא היא זו שגורמת לו שיישבר לבו בקרבו ויתנקה מן החטא, נבין מעתה שמה שאמרו הצדיקים כי הבעש"ט ותלמידיו ביטלו את התעניות והסיגופים, אין פירושו שביטלו הצורך לנקות את הנשמה מפגמיה וכתמיה, אלא פירושו שנתנו לנו דרכים אחרות כיצד לנקותה. ידעו המה שאם נתענה ונסתגף בדורות אלו, ניחלש בעבודת ה' וייצא שחרנו בהפסדנו, על כן אמרו: הבה ונלמד אתכם כיצד לנקות את הנשמות בלי תעניות וסיגופים.

ואמנם יש לדעת שלא תמיד יוכל האדם לבחור בעצמו כיצד לנקות את נשמתו; לא תמיד יוכל האדם לומר אבחר לעצמי "לב נשבר" ושוב לא אצטרך להתייסר. לפעמים יביא לו הקב"ה לאדם ייסורים בעל כרחו, שהרי הוא עצמו אינו יודע מה עליו לתקן. אך זה ברור שאם האדם יתייגע בעבודת ה' וישבור לבו בקרבו, יחסוך מעצמו יסורים.

שיש לו לב נשבר יותר מדי, צריך הוא לעצור את ההתעסקות בעברו כדי שלא יבוא על ידה לידי עצבות, אבל לעתים נתקלים אנו באנשים שנמצאים בקצה השני; מסתובבים הם שאננים ובטוחים כנפשם כאילו לא אירע מאומה, ועליהם הדין נותן שיבחרו קצת להיות בלב נשבר כדי לחסוך מעצמם ייסורים. וכבר ראינו רבות אצל הצדיקים רופאי הנפשות שידעו בראותם את האדם איה מקומו ובמה הוא צריך להשקיע יותר.

חטאת עד עכשיו, תמשיך לחטוא

כן מסופר על הרה"ק רבי יהושע מדז'יקוב זיע"א בעל 'עטרת ישועה' שפעם נפגש עם הגאון מטשעבין זצ"ל בעיירת מרפא ושח עמו בלימוד. לפתע חלף לצדם יהודי, אמר הרבי מדז'יקוב לגאון מטשעבין: הרואה הנך יהודי זה? לפני שנים אחדות הגיע אלי וכתב לי שיש לו ב"ה הרבה ילדים ושזכה להשיאם ולרוות מהם רוב נחת, ועתה הוא רוצה גם תיקון לנשמתו. אמרתי לו: חטאת עד כה, תמשיך לחטוא גם הלאה! נעשה הוא ברוגז עלי ושוב אינו מגיע אלי. וכי לא עניתי לו כיאות?!

הסביר על כך נכדו הגה"ק רבי יודל'ה דז'יקובער זיע"א: יהודי זה הסתכל בעצמו וראה שהוא מסודר כבר בכל העניינים, ילדים, פרנסה, בריאות וכו', והבין שחסר לו רק הדבר האחרון, תיקון לנשמתו, ושם ישיג גם את זאת, יהיה מסודר לחלוטין. לכן בא אל הרבי לבקש תיקון, כסבור שהרבי יבקש ממנו נדבה קטנה תמורתו או יציע לו לומר כמה פרקי משניות כל יום. אך הרבי הסתכל והבין שחסר לו לב נשבר ובלי לב נשבר

(ערכין טז, ב) שאפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש מטבעות ועלו בידו שתיים, אף זה נחשב לו ליסורים. ואם כן נמצא שאין אפילו יום אחד שעובר על האדם בלי יסורים, אך פעמים רבות אינו זוכר לקחת יסורים אלו ולנצלם עבור ניקיון נשמתו. אם יתבונן האדם לעת ערב, גם אם יחשוב בדעתו שהכל עבר עליו כשורה, ימצא שהיו לו עשרים הזדמנויות שהיה יכול לנצלן למטרה זו וחבל על דאבדין. נפלה לו מטבע מידו והיה צריך לכפוף עצמו כדי להרימה; חיפש מספר טלפון ולא מצא; המתין לאוטובוס שיגיע ולא הגיע – כל אלו הם דברים שאין איש שם לבו עליהם, ואם ישים האדם לבו אליהם בהבינו שלא באו אליו במקרה אלא בהשגחה פרטית כדי למרק את עוונותיו, ימלאו אלו את מטרתם ויפקיד את נשמתו זכה ונקיה ליוצרה.

יתן למכהו לחי ישבע בחרפה

יש עוד ענין אחד שמוכח בסוף הספר "בית אהרן" ואשר ראוי לשנן אותו שוב ושוב למרות היותו ידוע. את הדיבורים הביא ה"בית אהרן" מהספר "קול בוכים"¹⁷. נאמר

הכפרה ע"י הייסורים הקטנים צריכה בוונה

עוד זאת ראוי לדעת מה שאמרו הצדיקים¹⁴, שאם יקח האדם את ה"עגמת נפש" שלו (ואין לך אדם שאין לו עגמת נפש) ויחשוב בעצמו שהיא באה לו בהשגחה פרטית ושהיא לטובתו, יגרום במחשבתו זו שהיא תבוא לו חלף ייסוריו ותתמרק על ידי כן נשמתו מכתמיה. וכן אמר הרה"ק בעל "בני יששכר" זיע"א שכאשר האדם מתייסר, יאמר בפה מלא (תהילים כה, יח): "ראה עניי ועמלי וסלח לכל חטאותי"¹⁵.

כן ראיתי להגה"צ רבי בנימין רבינוביץ זצוק"ל¹⁶ שאמר: אם אמנם לכתחילה אין על האדם לקבל על עצמו בימינו תעניות וסיגופים, אבל בדיעבד, כלומר אם אירע לו לאדם מקרה שנסתגף או נתייסר מחמתו, יש לו לכוון כי אלו באים לו למרק את עוונותיו וממילא יחסוך מעצמו יסורים קשים אחרים.

וחיזוק גדול יש בדבר זה, שהרי חז"ל הקילו מאוד בענין זה של הייסורים ואמרו

¹⁴ מקור הדברים קבלה בידינו מאבינו הראשון מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א הובאו ביתה יוסף בספרי הכהן הגדול והקדוש מפולנאה, ותולדות יעקב יוסף (וישלח בפסוק וישב ביום ההוא) בן פורת יוסף (דף נד, ב) ובספר 'כתר שם טוב' (אות מו). עוד כתוב כן ב'תניא' (פרק לא), אגה"ק (סי' כב) אגרת התשובה (פרק יב). ראה דברי ה'בני יששכר' שציינו לקמן, ודברי הרה"ק רבי אהרן ראטה זיע"א ב'מאמר השגחה פרטית' (בפרקים ו, יג, יד, כא).

¹⁵ כן מביא בהגהותיו לספר 'סור מרע ועשה טוב' (אות מ' בסופו), ובאגרא דפרקא (אות קכד).

¹⁶ חבר הבידי"ץ של העדה החרדית בירושלים עיה"ק תובב"א וראש ישיבת 'תולדות אהרן', מייסד ומנהיג עדת 'משכנות הרועים'.

¹⁷ פירוש על מגילת איכה על דרך הסוד, להגה"ק רבי אברהם גלאנטי ממקובלי צפת תלמיד הרמ"ק זיע"א, הוא אשר בנה את ציון קדשו של הרשב"י באתרא קדישא מירון ת"ו. הדברים הובאו גם בשלה"ק ובקצרה בתומר בכורה' (פ"ב) להרמ"ק עצמו.

בעצמך שיאמרו לך: תרצה שיבוא לך הפסד ממון או נפילת בתים? תשיב 'לא', ואם יאמרו לך: תרצה שתהיה לך מיתת בניים? תשיב 'חס ושלום, אתה ה' תשמרם', ואם יאמרו: תרצה שיככה ה' בשחפת ובקדחת, בקירי ובחמימי? מיד ירוץ לך ותשיב 'רחמנא ליצלן', וכן אם יאמרו לך על המיתה והגיהנום ועל הגלגולים רעים, על הכל תשיב 'חס ושלום'. אם כן תאמר לי: בחייך! החטאות והעוונות והפשעים שחטאת ושעוית ושפשעת ופגמת במעלות הרמות בעשייה ויצירה ובריאה ואצילות כפי מחצב נשמתך מיום היותך על האדמה, במה יכופר?"

"ובכן היתה העצה היעוצה מאת ה' צבאות" – מפטיר הגלאנטי – "יתן למכה לחי ישבע בחרפה, כמדובר". רוצה לומר שעל-ידי שהאדם מכניס את החרפה לתוכו ואינו משיב לזה שמחרפהו, הרי הוא כמי ששבע מן החרפה, וכיון ששבע מן החרפה, נתכפר לו עוונותיו, וכפי שנאמר שם בפסוק שלאחריו: "כי לא יזנה לעולם ה'".

הרה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א אומר תמיד: האדם אינו נעשה גביר על-ידי משכורת קבועה, גבוהה ככל שתהא. אולי יוכל לחיות ברחבות על-ידי משכורת גבוהה, אבל לא מזה יתעשר. היודע אתה ממה האדם נעשה גביר? מעסקה אחת טובה שנפלה בחלקו... גילה לנו הגלאנטי, שהביזיונות הבאות לו לאדם על-ידי החירופים והגידופים, בגדר עסקה טובה הן, כי לעומת היסורים הקטנים שפוקדים את האדם פה ושם באופן קבוע, כאן הוא נוהל מנה מכובדת של ביזיונות וכל עוונותיו נמחקים לו בין רגע.

באיכה (ג, ל) "יתן למכהו לחי ישבע בחרפה". כותב הגלאנטי כך: "מרגלא בפומיה דמורי [הרמ"ק] זלה"ה שהיה אומר, שבכל התשובות שבעולם, המעולה שבכולן למרק את החטאים והזדונות והפשעים, היא שהאדם סובל עלבונות החירופים והגידופים, והיא מעולה יותר מכל מלקויות וסיגופי תעניות שבעולם".

הבושות הבאות לו לאדם על-ידי חירופים וגידופים קשות הן מנשוא. בטוח היה המבייש שהוא חייב לחנך אותך ואמר לך בפרצופך את כל האמת כפי שהיה הוא סבור שהוא האמת. מודיע לך הגלאנטי: בושות אלו, אין כמותם כדי לנקות את נשמתך, כי יש בהם גם ייסורי הנפש וגם לב נשבר וכל מה שצריך כדי למרק את נשמתך מכתמיה. תפוס אותן בשתי ידיך!

וממשיך הגלאנטי: "כי אם יסגף את עצמו לבד, יחוש מלבטל מדברי תורה למאן דלא אפשר ליה ונקרא חוטא, וכן במלקויות. אמנם במידה זו (כשהאדם סופג ביזיונות), תאכל ותשתה ותעבוד ועוונות מתכפרים".

ופשוט הדבר שכל זה כשחוסם פיו ואינו עונה ומבין שעל ידי כן חטאיו מתכפרין. ובאמת הסיבה שאנשים עונים כשמחרפים אותם, היא מפני שאינם מוכנים לכך. אילו היו שומעים את דברי הגלאנטי ומיד היה בא אחד ומחרף אותם, כי אז בוודאי היו חוסמים את פיהם בנקל. אבל כיון שאינם באים מוכנים לכך, עבודה קשה היא להם לחסום את פיהם. אבל מי שזוכה וחוסם את פיו, עוונותיו מתכפרים לו וחוסך מעצמו יסורי הגוף העלולים לבטל אותו מעבודתו.

עוד ממשיך הגלאנטי וכותב: "הגע

ידי יסורים מכאיבים דווקא; למה אי אפשר לעשותה באמצעות דרכים נעימים וערבים? התשובה לכך: באמת יש דרכים נעימים וערבים, וכפי שנתבאר. יכול למשל האדם להתייגע בלימודו ובתורתו ובקיום המצוות ועל ידי כך להתכפר מחטאיו.

ואם אמנם ישנם אנשים שסובלים ייסורים קשים ומרים למרות גיעתם בתורה ומצוות, הרי אין אנחנו יודעים חשבונות שמים, וכבר גילו לנו חז"ל שיש גם יסורים שנקראים "יסורים של אהבה", ובאים להרבות שכר הצדיק בעולם הבא. ועוד יש חשבונות הקשורים לגלגולים קודמים ועוד ועוד.

על כל פנים עלינו מוטלת המלאכה להוציא את חלק החיזוק שבסוגיא, שכל דבר נחשב כייסורים וממרק את החטאים, ובפרט ה"לב נשבר" והביזיונות הבאות על-ידי חירופים וגידופים, אלא שצריך לנצלם על-ידי אמירת "ראה עניי ועמלי וסלח לכל חטאותי".

כן יש לזכור מה שאמר הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זיע"א שאם האדם הולך פסיעה אחת עבור חבריו, חוסך הוא חמש מאות פסיעות עבור עצמו, ואשר לפי זה אם יילך לאסוף כספים עבור חבריו, יהיו לו גם בושות וגם פסיעות רבות ויחסוך מעצמו יסורים בלי סוף. עלינו להאמין בכל דברי הצדיקים שנתנו לנו דרכים רבות כל-כך, נעימות וערבות, אשר אנו יכולים לבחור בהן כדי למרק על ידן את נשמתנו ולזכות לכל הטוב השמור לצדיקים אמן

חמש דקות של לימוד ביגיעה מכפרת כייסורים

בספר "דברי שמואל" (ליקוטים אות ה) הובא בשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א, שאם האדם יושב ולומד ועיניו נעצמות מרוב עייפות, אך הוא מתאמץ למעלה מכוונתו וקורע את עצמו כדי ללמוד עוד חמש דקות, הרי זה מכפר על חייבי כריתות ועל חייבי מיתות בית דין.

במושכל ראשון נראית אמרתו זו של הרבי ר' שמעלקא כחידוש עצום. אבל אם נתבונן במה שלמדנו עד כה, הרי היא מבוארת להפליא, כי אם הסיגופים בכוחם לזכך את הנשמה ולמרקה מחטאותיה, וכפי שמבואר בגמרא שחייבי מיתות ביי"ד וחייבי כריתות זקוקים לייסורים כדי להתכפר ולא די להם בתשובה ויום הכיפורים, אף הלימוד בהתאמצות מרובה בכוחו למרק את חטאותיה.

צדיקים אמרו שאם האדם מתייגע במצוה או בריקוד של מצוה, מתכפרין עוונותיו, וגם זה נסוב על זה הדרך, כי היגיעה מנקה את נשמתו ומטהרתה מטומאתה. ואפשר שזה הביאור גם בדברי הבית אהרן: דרכנו לקיים סוד מרע ע"י ועשה טוב, כי ב"עשה טוב" יכול להתקיים גם ה"סוד מרע" אם עושים אותו באופן של יגיעה.

ייסורים ערבים ונעימים

ומכאן נחזור לשאלתו של ה"בעל תשובה": מדוע צריכה הנשמה להזדכך על-

לע"נ הרה"ח ר' אורי שרגא ב"ר אליעזר ליפמן ז"ל שפיצער

יום רביעי פרשת האינו – ה' תשרי ה'תשפ"א תחיית ההרגשים על-ידי עבודת יוה"כ

לא בעולם הזה העולם הבא

בזוה"ק (פרשת משפטים) נקרא יום הכיפורים בשם "עלמא דאתי" [עולם הבא]. וכתב השל"ה הק' שהבנת השייכות בין יום הכיפורים לעולם הבא יש למצוא במה דאיתא במסכת ברכות (יז, א): מרגלא בפומיה דרב לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שנאמר (משפטים כד, יא): ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו.

ופירש רש"י: ויאכלו וישתו - שבעו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו. הוי אומר: רב הביא ראייה שאפשר לשאוב חיות מן הרוחני בעולם הבא כאילו אוכלים ושותים, ממה שהיה כעין זה בזה העולם אצל נדב ואביהוא, שנהנו מזיו השכינה ונאמר עליהם ויאכלו וישתו.

קבלת החיות מזווי השכינה

הנה הקב"ה ברא את בריותיו באופן שיצטרכו כולן לקבל חיות חדש בכל עת, ואם לאו – ימותו. ולמה עשה כן? משום שרצה שיצטרכו להיות קשורים אליו בכל עת על-ידי קבלת החיות ממנו, ואכן יהודי יודע איך לנצל זאת באופן הראוי כדי

להתקרב על ידה להשי"ת. כך הוא אצל האדם וכך הוא אצל בעלי החיים, וכך הוא גם אצל הצמחים הזקוקים בכל עת למים ושמש בשביל חיותם, וכך הוא גם אצל הדומם ואין כאן המקום להאריך.

חידש לן רב, שכמו שאפשר לקבל חיות מאכילה ושתיה, כך אפשר לקבל חיות מזיו השכינה. והנה לכאורה היה מקום לשאול שמה דווקא בעולם הבא מאחר שאין בו גופים אלא נשמות, יכולים לקבל חיות מזיו השכינה, מה שאין כן בעולם הזה שיש בו גופים, אפשר שהם מוכרחים לקבל את חיותם על-ידי אכילה ושתיה.

אכן האמת שיש בזה מחלוקת גדולה בין הרמב"ם והראשונים, כי אמנם הרמב"ם כתב שבמקום שאין אכילה ושתיה אין גוף וגויה ובלשונו (הלכות תשובה פ"ח ה"ב): העולם הבא אין בו גוף וגויה אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת, הואיל ואין בו גויות אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני אדם צריכין להן בעולם הזה, ולא יארע דבר בו מן הדברים שמארעין לגופות בעולם הזה כגון ישיבה ועמידה ושינה ומיתה ועצב ושחוק וכיוצא בהן, כך אמרו חכמים הראשונים העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהן ונהנין מזיו השכינה, הרי נתברר לך שאין שם גוף לפי שאין שם אכילה

לא לאכול ולא לשתות ולא לעשות משא ומתן עם אחרים ולספר עמהם, הלא בוודאי היה נחשב כמת. הודיע לנו רב, שכל זה כל עוד אין האדם נהנה מזיו השכינה, אבל כיון שיהנה מזיו השכינה, יקבל את כל חיותו משם ולא יזדקק לשום דבר אחר בשביל חיותו.

ועל זה כתב הזוה"ק, שמחמת רצונו יתברך לתת לנו טעימה מהעולם הבא בזה העולם, נתן לנו יום אחד בשנה שבו אין לא אכילה ולא שתייה ולא שום דבר אחר הנותן חיות לגוף, כדי להראות לנו שביכלתנו לקבל את חיותנו על-ידי ההנאה מזיו השכינה הגם שלא נפנה לשום דבר אחר לקבל ממנו חיות.

כך המשיל זאת בספר "מגן אברהם" להרה"ק מטריסק זיע"א (עיוה"כ) למי שעומד בפני המלך ומתבונן ביופיו ומחמת גודל הנאתו אינו צריך לא לאכול ולא לשתות. כך נצטוינו ביום הכיפורים להתענות בחמשת העינויים לא לתכלית העינוי, אלא כדי שנפסיק ליטול את חיותנו מהם וניטול אותה אך ורק מהנאתנו מזיו השכינה.

יום הכיפורים כדרך בעבודת ה'

כעת נבוא לראות איך להוציא מכל זה הלכה למעשה: הנה כלל הוא בידינו שכל מצוה שנתן לנו הקב"ה, חוץ מהחיוב לקיימה כצורתה, יש לנו גם ללמוד ממנה דרך לעבודת ה' וכדאיאתא בזוה"ק (יתרו פב, ב) שהמצוות נקראות 'עצות' מפני שהן

ושתיה, וזה שאמרו 'צדיקים יושבין', דרך חידה אמרו, עיי"ש.

אולם הרמב"ן ב"שער הגמול" כתב, וכן הוא ב"יד רמה" (סנהדרין ז), כי אדרבא, ממימרא דרב מוכח שאפילו בעולם הבא שלאחר תחיית המתים, כשישבו עם הגופים, לא יהיה אז לא אכילה ולא שתייה, אלא יהנו מזיו השכינה, כי אלמלא כן מה הוצרך רב להביא ראיה למה שאמרו שאין בעולם הבא אכילה ושתיה מנדב ואביהוא שנאמר בהם "ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו", הן ודאי כיון שנמצאים שם נשמות בלי גופים אין שם אכילה ושתיה, אלא ודאי שרב דיבר על העולם הבא שלאחר תחיית המתים ועל זה אמר שאע"פ שיהיה להם גופים ויצטרכו לקבל חיות כדי להחזיק את גופם בחיים, לא יזדקקו לאוכל גשמי אלא יסתפקו באוכל רוחני.

וביאר בספר "עיון יעקב"¹⁸ (ברכות שם) שמטעם זה היתה רגילה מימרא זו על לשונו של רב, משום שרצה ללמד דעת לרבים שכמו כן יוכל האדם לקבל חיות היום על ידי הנאה מזיו השכינה, עד שלא יצטרך לאכול כלל או עכ"פ יוכל למעט באכילתו.

מעין עולם הבא

ונבאר יותר: הנה האדם מקבל את חיותו מאכילה ושתיה, אך לא רק מהם אלא גם מדברים אחרים, וכגון מקנאה ותחרות וממשא ומתן עם אנשים. הגעו עצמכם איך היה האדם נראה אילו היה לכולם את מה שיש לו, ואילו היה שבע תמיד ולא היה צריך

¹⁸ להגאון מורינו ר' יעקב ריישר זצ"ל מח"ס חק יעקב על הלכות פסח ותורת השלמים על יורה דעה ושו"ת שבות יעקב.

הצורך לאכול ולשתות אין אנו עדיין במדרגה זו לקבל אותו על-ידי ההנאה מזיו השכינה, הרי רב מנה בלשונו עוד דברים שבני אדם יונקים מהם כל מיני חיות והם: "פריה ורביה, משא ומתן, קנאה, שנאה ותחרות", וכלפיהם נוכל ללמוד שפיר מיום הכיפורים **שעל-ידי התקרבות לאלוקים נקבל מיני חיות אלו ויותר מחיי החיים.**

ובכן, כעת נבין שזוהי גם סיבת כפרת העוונות ביום זה כמו שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם", כי הנה כל עוד האדם יונק את חיותו ממזון גשמי, יתכן שיתדבק בו עוונות וקליפות, אך כיון שהוא עוצר אחת לשנה מלינוק את חיותו ממזון גשמי ויונק אותה אך ורק ממזון רוחני, מזונם של מלאכי השרת, הרי הוא מתנקה אז ממילא מכל העוונות והקליפות הדבוקים בו ונשאר צח כשלג.

הקב"ה הפיץ בתחתונים

נעבור לנדבך נוסף: הנה הקב"ה הביא אותנו לעולם הזה מפני שרצה שיהיו לנו הקשיים והנסיונות הכרוכים בעולם הזה ונעמוד בפניהם בגבורה. מוכרחים אתם לאכול ולשתות, אך הזהרו מה אתם מכניסים לפיכם שיהיה בתכלית הכשרות, וכמו כן הזהרו לברך לשמי לפני האכילה ולאחריה, והזהרו לאכול ולשתות באופן שלא תתגשמו על-ידי המאכל והמשתה. מוכרחים אתם לעסוק במשא ומתן, אבל הזהרו שלא להכשל בשקר, גזילה ואונאה ובשאר דברים שאין יוה"כ מכפר עליהם עד שירצה את חבריו.

האדם עומד וצווח: **הלא אם אתעסק באלה, ללא ספק אכשל ביום מן הימים,**

עצות להגיע על ידיהן לידיעת ה'.

דוגמא לדבר יש להביא ממצות ציצית אשר מצותה להטיל בה תכלת כדי שנביט בה ונזכר בכסא הכבוד, והנה היא מלמדת אותנו שיש להביט כמו כן בדברים אחרים ולהזכר על ידיהם בכסא הכבוד, וכגון בעצים כמו שכתב החובת הלבבות בשער הבחינה, **שעל-ידי ההתבוננות בעצים ובשאר נפלאות הטבע אפשר להזכר בגדלות ה', וכן יש להביט בצדיקים ויראי ה' ולהזכר בכסא הכבוד.**

אף יום הכיפורים ללמד על כלל השנה כולו יצא, ולכן היה רגיל דבר זה על לשונו של רב, כדי להודיע לבני דורו ולבני הדורות הבאים אחריו, שהגם שנמצאים בגוף ואינם יכולים לחיות בלי אכילה ושתיה, יזכרו בכל יום מימות חייהם שאין האכילה ושתיה מקיימת אותם, אלא האלוקות שנמצאת בהם היא זו המחיה אותם, **והראיה שהרי אפשר להיות בגוף ולקבל החיות מההנאה מזיו השכינה בלבד כפי שהיה אצל נדב ואביהוא וכפי שיהיה בעולם הבא שלאחר התחיה.**

שייך להתקיים בלי אכילה ושתיה

הלא יש אתנו אנשים שיכולים להעיד על צדיקים מהדור הקודם כגון הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א, שלא אכלו ולא שתו ימים ולילות, שבועות וחדשים, כי אם המעט דמעט לצורך מצוה, ואעפ"כ נשאר תמיד בצלילות דעתם. דבר זה מוכיח לנו שהדבר אפשרי גם בימינו, ואם אמנם אין אנו במדרגת הצדיקים, מכל מקום יכולים אנו להוציא מזה לדידן שלעולם אין חיותנו באה מן הגשם אלא מן האלוקות.

עוד זאת יש להבין שגם אם בענין

הנשמה יתירה שלו), ואז תקבלו את כל חיותכם באופן שלא יהיה מעורב בקליפות, וממילא תתנקו מכל טטאותיכם. במשך כל השנה רצוני שתהיו בעולם הזה דווקא, כי אלמלא כן, לאיזו תכלית בראתי את העולם, אבל יום אחד אניח לכם להיות בעולם הבא, כדי שתזכו להתנקות מכל הקליפות שנדבקו בכם במשך השנה בהיותכם בעולם הזה.

אמנם כן, רב לימד אותנו באמרתו השגורה על פיו, שגם בימות השנה אנו יכולים לקרב את חיינו לחיי עולם הבא, כי הגם שאנו מחוייבים להיות אז בעולם הזה ולקבל את חיותנו באמצעות אכילה ושתייה, אין אנו מוכרחים לשקוע בגשם עד צווארנו, וככל שנוסיף ללמוד מיוה"כ שאת חיותנו אנו מקבלים מזיו השכינה, נוכל גם בשאר ימות השנה לקבל חיות גדולה מזיו השכינה.

יוה"כ מכוון כנגד עצם הלז

ונבאר עוד: הנה איתא מהאריז"ל שיום הכיפורים מכוון כנגד עצם הלז, שהוא עצם שאין שולט בו ריקבון וממנו יחיה האדם בעת שיעלה רצון מאת הבורא יתברך שמו להוריד תל תחיה על המתים¹⁹. וכן הוא כנגד גיד אחד שנמצא בעורף אשר אף הוא כעצם הלז אין הריקבון שולט בו. וסיבת הדבר כי שני אלו אינם נהנים לעולם מאכילה ושתייה (חוץ מסעודת מלוה מלכה, ועוד חזון

וכבר אמרו (עירובין יג, ב) "נוח לו לאדם שלא נברא משנברא", וכן אמר החכם (קהלת ז, כ) "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". והקב"ה עונה לעומתו – אף על פי כן, רצוני שתעסוק באלה ותעשה ככל אשר לאל ידך להצליח ותתפלל לפני שאסייע בידך.

כך הוא לענין אכילה ושתייה, כך הוא לענין משא ומתן, וכך הוא גם לענין פריה ורבייה. האדם צווה: "רוצה אני להיות כמו בן עזאי כדי שלא יתגרה בי יצר הרע", אך הקב"ה אומר: רצוני שתעסוק בפריה ורביה ותעשה הכל להתנהג על-פי התורה והקדושה שלא תכשל בדברים אסורים. רצוני שתשא ותתן עם אנשים ולא תשב בדד במדבר, ואעפ"כ תזהר שלא לבוא לידי קנאה ותחרות.

יום אחד בשנה לכפרת העוונות

אמר לנו הקב"ה: אייחד לכם יום אחד בשנה, שבו אניח לכם להיות בלי אכילה, בלי שתייה ובלי משא ומתן, ותהיו אז כאילו אתם נמצאים בעולם הבא (וכיון שהותר לנו להיות כך ולשהות אז בעולם הבא, ממילא נאסר לנו להתנהג אז בהיפך, כי אם נעסוק אז בעשיית מלאכה, נחלל בזה את העולם הבא, וכמו שכתב האוה"ח הק' בפרשת כי תשא שהעושה מלאכה בשבת מחלל את

¹⁹ לפנינו לשון המדרש (ב"ר פכ"ח) על הפסוק "ויאמר ה' אמחה את האדם": רבי יוחנן בשם ר"ש בן יהוצק אמר אפילו לזו של שדרה שממנו הקב"ה מציץ את האדם לעתיד לבוא נמחה. אדריאנוס שחיק עצמות שאל את רבי יהושע בן חנניא, אמר לו: מהיכן הקב"ה מציץ את האדם לעתיד לבא? אמר לו: מלזו של שדרה. אמר לו: מנין אתה יודע? אמר לו: איתיתיה לידי ואנא מודע לך (הביאהו לידי והראה לך שאין שום דבר גשמי שולט בו לכולתו), טחנו ברחים ולא נטחן, שרפו באש ולא נשרף, נתנו במים ולא נמחה, נתנו על הסדן והתחיל מכה עליו בפטיש נחלק הסדן ונבקע הפטיש ולא חסר כלום.

ויש להמשיל זאת למי שנזדהם הם גופו, שנהגו הרופאים להקיז לו דמו ולא להשאיר בו כי אם רביעית דם כדי חייו אשר הוא יוסיף ויתרבה וממנו יתחדש בגופו דם נקי וטהור. כך עשה השי"ת בעצמות האדם, כך עשה בגידי האדם וכך עשה בדמו. תמיד יש חלק אחד קטן שאינו יכול להפגם הגם שכל השאר נפגם ונתקלקל. ותועלת דבר זה, כי כך יוכל האדם להוציא את כל מה שנתקלקל ויחזור לקבל את חיותו מאותו דבר קטן שלא נתקלקל אשר הוא יתפשט ויחדש את גופו להיות כימי נעוריו.

וכמו שעשה בגופו כך עשה בנשמתו, וכידוע מכל הספרים שיש חלק אחד בנשמה שאינה יכולה להיפגם, והגם שיעבור האדם על כל התורה כולה ויהיה מחויב ארבע מיתות בית דין, יוכל להגיע על-ידי התבוננות אל אותו חלק קטן שבנשמתו שלא נפגם וממנו ישוב לקבל את חיותו במלואה.

הרגש אחד מחיה את כל ההרגשים

ובכן במה יש לו לאדם להתבונן בשביל להגיע אל אותו חלק זך וטהור שבנשמתו ולשאוב ממנו חיות? יש לו להתבונן במהותו של יום הכיפורים, ובמה שהיה רגיל על לשונו של רב לומר לא כעולם הזה העולם הבא, ועל-ידי ההתבוננות בהם תתחזק ההכרה בלבו שאפשר לקבל חיות מזיו השכינה ולא דוקא מאכילה ושתייה ושאר דברים גשמיים, וכיון שתהיה הכרה זו חקוקה היטב בלבו, יתעוררו בנפשו הרגשים שכבר מתו אצלו משכבר הימים ונמצא זוכה לתחיית המתים בעולם הזה.

יש והאדם שם אל לבו שאיכד את כל ההרגשים שלו לתפילה ולשאר דברים

למועד לבאר הענין) ולכן אין המות שולט בהם, וכמו כן יום הכיפורים כיון שאינו נהנה מאכילה ושתייה אין השטן שהוא מלאך המות שולט בו, וכדאייתא במסכת יומא (כ), א) שאין לו לשטן רשות להשטין ביום הכיפורים.

ובענין זה יש להביא מה שכתב בספ"ק "מאור ושמש" (פרשת ויחי) שעצם הלוז מאחר שאינו נהנה מאכילה ושתייה של ימות החול, נמצא שלא נהנה מאכילת עץ הדעת שהיתה ביום חול, ואם כן לא נגזר עליו מיתה, ולכן הוא חי לעולם וממנו יחיה האדם בתחיית המתים.

ועוד נמצא כעין זה בתוספת נופך בסידור רבי יעקב עמדין זצ"ל, וזה תוכן דבריו: הקב"ה אמר לאדם הראשון: "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות", והיינו ברגע שתאכל מעץ הדעת, תתערב הקליפה בגופך ואז תחול עליך שליטת השטן. אולם בהיות שרצה הקב"ה שבתחיית המתים יקום האדם לתחיה עם גופו אשר אתו התייגע כל ימיו לעבדו ולא בגוף אחר, לכן יצר באדם את עצם הלוז שאינו עשוי מד' היסודות ונמצא במעלה גדולה מכל הגוף, ואשר לכן אין המיתה שולטת בו, וכל זה כדי שיוכל להאיר ולהחיות את כל הגוף בעת שיעלה רצון מאתו יתברך.

חלק אחד מחיה את הכל

וכעת נבין הפלא ופלא למה עומד יום הכיפורים כנגד עצם הלוז, כי כשם שיצר הקב"ה באדם את עצם הלוז כדי שיחיה את כל גופו בכוא העת, כך יצר יום אחד בשנה כדי שיחיה את כל ימות השנה.

שהוא מתכפר ביום הכיפורים.

סיפר לי יהודי אשר בעברו התדרדר מאוד עד שהפסיק לשמור תורה ומצוות, כי בכל השנים היה נזהר להיות ער כל היום וכל הלילה של יום ט' בתשרי, כדי שיישן במשך כל יום הכיפורים ולא יעשה בו מלאכה ולא יאכל ולא ישתה בו, כי על זה עדיין לא מלאו לבו לעבור. והנה באחת השנים שכנע אותו אחד לבוא לבית הכנסת, וכשבא נשתומם הוא בעצמו בראותו איך אפשר לשאוב חיות נפלאה כזה מן התפילה.

הנה כי כן, התעניות והסיגופים מעולם לא נועדו לייסר את האדם, אלא תכליתן להפסיק את שאיבת החיות מדברים גשמיים, כדי להתחיל לקבל חיות מזיו השכינה, כי קשה מאוד ליהנות מזיו השכינה כל זמן שעסוקים באכילה ושתייה. והרי הדבר דומה למי שמדבר בלי סוף ואידי דטריד למפלט לא בלע, שמשכנעים אותו לבלום את פיו ולו לרגע קט, כי אז יתחיל לשמוע ויערב לו. וכבר כתב כן השל"ה הק' להדיא שהצווי וענייתכם את נפשותיכם אין עיקרו לשם עינוי הגוף, אלא לצורך הנשמה שתוכל ליהנות ממזון העולם הבא.

וכאמור, יסוד זה הגם שהוא מעבודת יום הכיפורים, הוא נוגע לכל יום מימות השנה. כל אימת שהאדם ישים אל לבו שהרגשיו הרוחניים מתו, יתבונן בעצמו לראות אלו דברים רוחניים גורמים לו הנאה, ואפילו אם נתרחק מאוד, מוכרח להיות שיש עדיין דבר רוחני שגורם לו הנאה. יש לך מי שנהנה מעשיית חסד, יש לך מי שנהנה משייבה באחדות עם חברים שהיא ההיפך מקנאה ושנאה ותחרות, וכיון שיעשה אותם, יתעוררו בו הרגשיו הרוחניים לתחיה וירגיש

שבקדושה, והוא עצמו יודע מדוע, מפני שהשקיע עצמו בטיט היון ומאז הוא נמשך אך ורק אל דברים מגושמים. גילה לו הקב"ה שכל הרגשיו יכולים לשוב לתחיה כי לא מתו לגמרי, ולא יחשוב שאין דבר תלוי בו אלא בידי הקב"ה, כי בוודאי הדבר תלוי בו, וזאת על-ידי שיעבוד את עבודת יום הכיפורים כראוי לו, דהיינו שיחזק ההכרה בלבו שאפשר לקבל חיות מדברים רוחניים, ומתוך הכרה זו יתחיל לבקש לעצמו הנאות רוחניות בעשה טוב וההנאות הרוחניות יעוררו לתחיה את כל הרגשיו הרדומים.

איתא מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א שאמר כי כמו שהאדם צריך שמירה לממונו, כך הוא צריך שמירה לרוחניותו, ומהי השמירה? השמירה היא לשמוח וליהנות בעשיית המצוות. ונימוקו עמו, כי הסיבה שהאדם רודף אחר דברי הבל, היא מפני שנפשו מחפשת עונג, ולכן אם יקיים את מצותיו באופן של עונג, ממילא לא יזדקק לתענוגים פסולים, וכפי שכבר נתבאר לעיל שהנהנה מזיו השכינה אינו זקוק לאכילה ושתייה.

נסתם הפתוח ונפתח הסתום

ואם כנים אנו בכל זה, נרוויח להבין דבר נפלא: אנו רואים שבכל הדורות היו הצדיקים נותנים לבעלי התשובה תיקונים של כך וכך תעניות, כל אחד לפי חטאו, ומקובל לומר שהבעש"ט הק' ביטל מהלך זה. אכן לפי האמור, אפשר שגם מהלך זה מיוסד הוא על מהלך התשובה של יוה"כ, כי על-ידי שימנע האדם מאכילה ושתייה, מוכרח יהיה לקבל את חיותו מהנאתו מזיו השכינה ואז ממילא יכופר לו עוונו כפי

טעם גן עדן.

מקור הגישה החסידית ביוה"ב

זוהי הסיבה שהבעש"ט הק' ותלמידיו החדירו הרבה בקרב העם לקיים את התורה והמצוות בחיות ובלבת אש קודש, כירק על-ידי כן יקומו כל ההרגשים הקדושים לתחיה וכשיקומו לתחיה, ממילא לא יזדקקו לשאוב את חיותם ממקורות זרים.

אמרה יצאה מפה קדוש הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א, שאם האדם רוצה לידע אם יש לו עולם הבא, יבדוק אם יש לו טעם בשבת. אף זה מהאי טעמא הוא, כי על האדם לבחון את עצמו תדיר לראות אם הצליח לפתח היכולת לקבל חיות מדברים רוחניים שהם מזון העולם הבא, והשבת היא

המבחן הטוב ביותר לזה כי השבת היא מעיין עולם הבא כפי שאמרו הצדיקים.

נמצאנו למדים שהמקור לגישה החסידית אל התורה והמצוות, הוא יום הכיפורים. יום הכיפורים מורה אותנו לקיים כל מצוה ממצוות התורה באופן שנהנה ממנו ונקבל ממנו חיות. ואם אין אנו מרגישים הנאה בכל המצוות, נחפש את המצוות שאנו מרגישים בהן הנאה ואותן נקיים בחיות גדולה, ועל ידי כן יתעוררו בנו שאר רגשי הקדושה (כפי שעצם הלזו מחיה את כל הגוף) עד שביום מן הימים נתחיל להרגיש הנאה וחיות גם משאר המצוות, ועם הזמן נרגיש הנאה וחיות לא רק ממצוות עשה אלא גם ממצוות לא תעשה.

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי אברהם בהרה"ק רבי דוב בער זיע"א –

המכונה רבי אברהם המלאך

נסתלק לגנוי מרומים ביום י"ב תשרי ה'תקל"ז

שלום בפמליא של מעלה וממשיך השפעות לעולם התחתון. וכשאדם רוצה להיות כך, צריך פרישות גדול לזה, ולא יהיה לו רצון לשום דבר כלל, ולא יתאוה כי אם רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו. וזה פירוש כשתרצו לזכות זבחי שלמים, פירוש לעשות שלום בעולמות עליונים ותחתונים, "לרצונכם תזבחוהו", תזבחו את רצונכם שלא יהיה לכם רצון כלל עבורכם כי אם רצון הבורא לבדו, וכשתעשו כך, "ביום זבחכם יאכל", פירוש שתאכלו הפירות בעולם הזה. "וממחרת", שהקין קיימת לעולם הבא בגן עדן בין הצדיקים תאכלו הוא התענוג הגדול עד אין קץ ותכלית. "באש ישרוף", שאהבת הבורא תבער בו כאשר בוערת לפרוח בין הצדיקים שהקב"ה עושה להם כנפים, כי אם לא יהיה אכילה שהיא תענוג גשמי, כי אם אהבת הבורא ברוך הוא.

הנה כי כן, צדיק זה היה פרוש בתכלית הפרישות וכל כולו בוער בלבת אש קודש להשי"ת כאשר היה עלול להגיע לכלות הנפש ממש. ובכן, בגלל המעט מן המעט שנתגלה לאחרים, היה נקרא בפי כל בכינוי המלאך.

נשמה גבוהה יותר ממלאך ושרף

בספר "דברי דוד"²⁰ הביא שפעם שאל הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זיע"א מאביו הרה"ק רבי דוד משה זיע"א על אודות זקנם הרה"ק רבי אברהם זיע"א, למה קראו אותו "רבי אברהם המלאך", והלא הצדיק יותר גבוה מהמלאך כי המלאך נקרא "עומד" והצדיק נקרא "הולך". השיב לו אביו: בוודאי ובוודאי, נשמתו היתה גבוהה מאוד יותר ממלאך ושרף, אך גופו היה מזוכך ומקודש כמו מלאך אלוקים, ולזה מתכוונים כשקוראים אותו "רבי אברהם המלאך".

לרצונכם תזבחוהו

בענין זה יש להעתיק לשון הספה"ק "נועם אלימלך" (פרשת קדושים) על הפסוקים "וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחוהו, ביום זבחכם יאכל וממחרת, והנותר עד יום השלישי באש ישרף": השלמים רומזים למדרגות עליונים וגדולים שהם שלם לבעלים ולמזבח ולכהנים, והם רומזים להצדיק גמור שעושה

²⁰ ליקוטי דברי קודש מהרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"א.

שמיעת קידוש בליל שבת מפי אביו, וכיון שארכו לו לאביו ההכנות עד אחרי חצות הלילה, היה מחזיק את עצמו עד לאותה שעה כדי לשמוע ממנו הקידוש. לאחר הקידוש היה אביו המלאך נותן לו נשיקה על מצחו והיה צורב לו לבן במצחו עד הבוקר מחמת הכווייה שקיבל על-ידי חום האש שבפי אביו.

כשנשאל הרה"ק מרוז'ין זיע"א אם הוא משנה מדרכי אביו, אמר: חלילה! אני נוהג כמו אבי (הרה"ק מפראהבישט זיע"א) וכמו אבי זקני (המגיד הקדוש), אך אינני נוהג כמו זקני כי הוא היה מלאך ואי-אפשר לנהוג כמותו.

הנה כבר כתב בספה"ק "מאור ושמש" שישנם צדיקים שמגיעים למדרגת יראה יותר גבוהה מן המלאכים. עוד ידועה אמרת קדשו של הרה"ק רבי יוחנן מסטאלין זיע"א, שמסיבה זו נוסעים אל הצדיק, לראות ילוד אשה שזכה להתעלות יותר מקדושת המלאך.

קדושת המצות שנאפו על ידו

לקראת הפסח היתה דרכו של המלאך להתעסק בגופו הקדוש באפיית המצות ולשלוח מהן לאביו המגיד הקדוש. והיות שהוא עצמו התעסק באפיית מצות אלו, לא היה שייך שיאכלו ממנו אנשים פשוטים לרוב קדושתן. פעם מינה המלאך לשליח את הרה"ק רבי אהרן ד"ר גארדיע זיע"ע²², רבי

מחל את הירושה כדי לעשות רצון אביו שבשמים

בספר "בית רבי"²¹ הביא, שפעם שלח לו אביו המגיד הק' ממעזריטש זיע"א שיחדל מהדרך הגבוהה שבחר לעצמו כי לא תוהו בראה לשבת יצרה, והשיב לו בנו: "אינני מחויב לבטל רצון אבינו האלוקי מפני רצון האב הבשרי". לאחר הסתלקות אביו, התראה לו אביו בחלומו והפציר בו שוב לחדול מדרכו הגבוהה, באמרו לו שכעת הוא כבר נעשה רוחני ולכן הוא מחויב לשמוע לו. והשיב לו בנו הקדוש: הלא פעם אב בשרי היית, ואינני מחויב לבטל רצון אבינו האלוקי מפני רצון האב שפעם היה בשרי.

במקום אחר נדפס בשם הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זיע"א, שאביו המגיד הק' ממעזריטש אמר לו אז: "הרי השארתי לך ירושה, ואם כן יש לי זכות לצוות עליך לחדול מן הדרך הגבוהה שבחרת לך". ענה לו בנו: "מוחל אני את הירושה ואני ממשיך ללכת בדרכי". וכיון שיצאו תיבות אלו מפי המלאך, מיד נשרפו כמה חפצים שהיו אצלו מירושת אביו.

בהגיגי תבער אש

עוד מובא שבנו של המלאך הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהבישט זיע"א, בהיותו ילד צעיר, לא היה רוצה להפסיד

²¹ ספר תולדות הרה"ק בעל ה'תניא' וצאצאיו הק' זיע"ע. לקט וערך הגה"ח רבי חיים מאיר היילמן ז"ל מליעפלי מחסידי הרה"ק רבי שלמה שניאור זלמן מקאפוסט ואחיו רבי שמריהו נח מבאברויסק זיע"ע.

²² הוא היה הרופא שטיפל ברגליו החולות של המגיד הקדוש כנודע. בתחילה היה בשפלות המדרגה, אך המגיד הקדוש קירבו והעלהו למדרגות נשגבות.

בינתיים הביאו את התינוק על הבימה, אך עדיין הצדיק נשען על ידו. אמרו לשמש: לך והודיעו שהביאו את התינוק, אך השמש לא רצה ללכת מחמת הפחד. אמרו לאחרים שילכו ויודיעו לו, ולא רצה שום אדם ללכת. בתוך כך בא הצדיק בעצמו אל הבימה, ואמר "מאור עינים": כל-כך נתפחדתי בבואו, עד שנפל הסכין מידי וחטפתי אותו בראש הלהב, ועד היום איני זוכר אם בירכתי את ברכות המילה מחמת הפחד.

כשבא ה"מאור עינים" לביתו, היה יושב ודומם ותוהה, והגבאי שלו הביא לו ב' פעמים קאווע לשתות ולא רצה, ודחק בו שישתה דווקא, והשיב לו: שוטה שוטה! האפשר לשתות קאווע כששומעים שאדם עובד עבודה כזו להשי"ת!?

כעין עובדא זו הביא בספר "דברי דוד" בשם הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"א: פעם באו הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבזו עם אחיו הרה"ק מסאדילקוב בעל דגל מחנה אפרים זיע"א, לראות את המלאך הקדוש מה זה שמרעישים כך העולם לקראתו בשם מלאך. ויהי כאשר באו אצלו וראו את המלאך הקדוש מבעד החלון, נתפחדו ככה עד שברחו, והרבי ר' ברוך אבד בבירחתו מנעל אחד, והרה"ק מסאדילקוב אבד הספר תהלים שלו שהיה בידו מפתח הגדול שנפל עליהם כשהסתכלו בצורה הקדושה של המלאך הק' זי"ע.

כשנשא את אשתו הרבנית, בעת החתונה, הוציא אנחה מפיו על שהוא צריך להשפיל את עצמו לזה העולם, ומפחד אנחתו התעלפה הכלה והוצרכו שני הצדיקים, הרבי ר' זושא והרה"ק רבי יהודה

אהרן טעם מעט מן המצות ומיד התחילו לבעור לו בני מעיו באופן שלא היה בכוח בשר ודם לסבלו. כשנודע הדבר למגיד הקדוש, שאל: "מי ביקש זאת ממנו לאכול מן המצות?" וצוה שישקו אותו במשקה הגורם להקיא את האוכל וכך ייטב לו...

כך מסופר על הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זיע"א, שאמר כי טעם פעם מאותן מצות וזקוק היה לרחמים גדולים כדי לסבול אותן. הא לנו שאפילו צדיק וקדוש זה אשר ידוע היה בגודל יראתו בקרב תלמידי המגיד הקדוש, היה זקוק (כפי עדותו) לרחמים גדולים כדי לסבול את קדושת המצות שנאפו על-ידי המלאך.

הצדיקים מופחדים מהדר קדושתו

בספר "שבחי הבעש"ט" הביא מה ששמע מפי הרה"ק בעל "מאור עינים" זיע"א והנה הוא כלשון הספר: המלאך היה תמיד סגור ומסוגר בחדרו, ואפילו בני עירו (חוואסטוב) לא זכו לראות את פניו. פעם אחת היה ברית מילה בעיר, כאשר אבי הבן כיבד את המאור עינים עם כל הכיבודים, חוץ מסנדקאות בה כיבד את המלאך.

אחר התפילה המתינו על המלאך עד בוש כי היה מאריך בתפילתו. ובאותו זמן נתקבצו בבית הכנסת עם רב כדי לזכות לראות את פניו. אולם כשרק אמרו ר' אברהם הולך לבית הכנסת, נפל פחד גדול על כל המתאספים ולא נשארו בבית הכנסת כי אם עשרים אנשים בערך. כשבא לבית הכנסת, כיון שהבין הרב של הקהילה שהוא הולך למקום מושבו, נשמת עד הזווית. הצדיק התיישב על מקום הרב, הניח את ידו על הסטענדער והשעין עליה את ראשו.

**עפר פשוט כזה התגאה כל-כך עד שנעשה
הר גבוה כזה.** ויחרד האברך ויילפת
מהתשובה הקולעת שחדרה אל לבו להבין
על מה רמזו דבריו הקדושים...

בלימוד חברותא עם בעל ה'תניא'

עוד הביא בספר "בית רבי" שהמלאך
קבע לימוד בחברותא עם בעל ה'תניא'
זיע"א כאשר הוא מלמד את בעל ה'תניא'
משך שלוש שעות חכמת הנסתר ובעל
ה'תניא' מלמד אותו משך שלוש שעות
חכמת הנגלה. וכבר היו מן הצדיקים שאמרו
שהיסודות המופיעים בספר ה'תניא' הם
ממה שגילה לו המלאך. וכך מסופר שבעל
ה'תניא' היה גונב השעות מהמלאך, כי
בגמר השלוש שעות שהיה לומד עם המלאך
חכמת הנסתר, היה מסבב בחשאי את המורה
שעות בחזרה, והמלאך שהיה פרוש מן
העולם לא הרגיש והמשיך ללמוד עמו עוד.
ואמר בעל ה'תניא' שהלימוד בעת ההיא
היה טוב מאוד כי מים גנובים ימתקו²³.

פעם יצאו שניהם ליער להתבודד
ונעמדו בתוך גומא אחת, שם התדבקו
לקונם. לפתע הרגיש בעל ה'תניא' שעוד
רגעים ספורים המלאך מגיע לכלות הנפש
ממש ונפטר מן העולם, פתח את פיו בצווחה
— "על כרחך אתה חיי" וכך נתעורר המלאך
ונשאר בין החיים.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

לייב הטמון לצידו באניפאלי, לעוררה
מעלפונה.

תמיהתו של המלאך

עוד הביא בספר "דברי דוד" בשם
הרה"ק מטשארטקוב זיע"א: פעם אחת בא
אל חותנו הגה"ק רבי פייביש מקרעמניץ
זיע"א בעל 'משנת חכמים', ויהי כבואו לבית
חותנו הנ"ל ויבואו כל פני העיר הלומדים
והנכבדים לקבל את פניו, אך המלאך הקדוש
לא פנה אליהם כלל רק השקיף בעד החלון
על הר גבוה שהתנשא שם.

כל העולם הנכבדים השתוקקו מאוד
שיפנה אליהם וישמעו איזה הגה מפי קדשו,
אך הוא המלאך הקדוש באחת עומד
ומסתכל בשרעפי קודש על ההר הגבוה
הנראה מהחלון. ויהי אז בין העומדים האלה
אשר באו לבקר את פני המלאך הקדוש, גם
איזה אברך למדן ומיוחס בעיניו, ולא יכול
להתאפק עוד על הזלזול בערכו ובערך
הנכבדים שככה קלים בעיני המלאך הקדוש,
עד שאינו מסתכל עליהם כלל.

בהיותו מתנגד לחסידות ומתגאה
בעיניו, פנה אל המלאך ברוב עזות וישאלהו
כמפליא: "מה זה כי תביטו כל-כך על ההר
הזה, הכי לא ראיתם עוד בימיכם הר
גבוה?! " ויען לו המלאך הקדוש בהראותו
עליו באצבע: "אני מסתכל ומתפלא איך גוש

²³ ראיתי מציינים למה דאיתא בזה"ק שמתעם זה מוטעם תיבת לא דלא תגנוב ב'טיפחא' שהוא טעם מפסיק, להורות שלפעמים מצוה לגנוב כאילו היה כתוב "לו תגנוב" בוא"ו, וזה כשרוצים להשיג איזה אור רוחני שנמצא אצל השני והסטרא אחרא מבקשת למנוע זאת, כי אז יש להתנהג בערמה כדי להשיגו.

**פטרון מכון הבינני
לחודש תשרי**

**ידידנו החשוב
יואל בן גולדא רבקה
ומשפחתו שיחיו**

**לע"נ
הרה"ח ר' יעקב בן
יקותיאל זלמן ז"ל
נפ' א' דראש השנה**

**ולע"נ
מליא צירל בת ר' יהושע ע"ה
נפ' ט' תשרי**

**ולע"נ
איגא בת ר' יעקב ע"ה
נפ' כ"ד תשרי - אסרו חג**